

A bűnügyi helyszín a szabványosítási tendenciák és az új Be. tükrében¹

Ez a tanulmány a helyszíni szemlék egyes aktuális kérdéseiről szól az új Be. (és helyenként az új Ákr.) szabályainak; a nemzetközi szakmai trendek, főleg a minőségbiztosítási és szabványosítási törekvések; továbbá a kriminalisztika gyakorlatához újabban kapcsolódó jogterületek tükrében.

A kriminalisztikáról általában

A kriminalisztika multidiszciplináris alkalmazott ténytudomány², mely tág értelemben magában foglalja a bűnözés elleni harc számos aspektusát, a bűn megelőzésétől annak felderítésén át³ a hatásainak enyhítéséig⁴. Szűkebb értelemben a kriminalisztika a nyomozás tudománya⁵, ahol „nyomozás” alatt jogi relevanciával rendelkező múltbéli tények feltárását, megismerését értjük abból a célból, hogy azok tényállásként a jogkérdés eldöntését segítsék.

---

¹ A Rendőrség Tudományos Tanácsának 2017. évi pályázatán a tanulmány első helyezést ért el. Kézirat lezárva: 2017. február 1.

² *Fenyvesi Csaba*: A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs. 2014., 35. old.

³ *Balláné Füstzer Erzsébet – Kunos Imre – Lakatos János*: Bevezetés a kriminalisztikába; Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004., 27.

⁴ *Fenyvesi Csaba*: A kriminalisztika jövőbeli fejlesztési lehetőségei, kihívásai; in: Pro Futuro – A jövő nemzedékek joga, Debrecen, 2013/2., 59-60. old.

⁵ *Kertész Imre (szerk)*: A bűnügyi technikus kézikönyve; BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség, Budapest, 1964., 3. old.

A kriminalisztika tehát jogi célok érdekében, jogi keretek között megvalósuló tudományos megismerés.⁶ A XXI. századra elszakadt a büntető eljárásjogtól, eszköztára bevethető a magánnyomozásoktól⁷ kezdve a szabálysértési jogon át a munkabalesetek kivizsgálásáig nagyon sok területen. A megismerés eszköztára rohamosan fejlődik, a szak-természettudományok alap kutatásainak megfelelően. A kriminalisztikai megismerési módszertan sok hasonlóságot mutat az orvosi diagnosztikával⁸ vagy akár a régészettel is.

A kriminalisztika klasszikus felosztása (technika, taktika, metodika) mellett újabban – szinte az eredeti felosztást szétfeszítve – helyet kapnak a titkos erők, eszközök, módszerek felhasználásának általános szabályai, módszerei, illetve mintegy különös részként azok felhasználása egyes múltbéli események felderítésére vagy épp készülő cselekmények megszakítására (azaz a „bűnügyi szolgálati ismeretek” vagy operatív módszerek). Ugyancsak e bővített felosztásban szerepel a kriminálstratégia stb. További modern területnek minősülhet például az adatbányászat és adatelemzés (híváslisták, autópálya-fizetőkapuk, egyáltalán a „big data” stb.), számítógépek és mobil eszközök komplex vizsgálatai, a viselkedés-elemzés és személyiségprofil-alkotás, a poligráfus hazugságvizsgálat, a bűnüldöző munka logisztikája, menedzsmentje, kommunikációja.

(Logisztika, menedzsment, kommunikáció stb. vonatkozásában gondoljunk egy pillanatra arra, hogy például 2001. szeptember 11-én a New Yorki ikertornyok elleni támadás bűncselekmény volt, melynek során „bűnügyi

---

⁶ *Angyal Miklós*: A kriminalisztikai megismerés, avagy a kriminalisztika megismerése; in: A munkát nem lehet eltitkolni – Tiszteletkötet Tremmel Flórián professor emeritus 75. születésnapjára; PTE ÁJK, Pécs, 2016., 9-13.

⁷ *Mészáros Bence*: A kriminalisztika és a magánnyomozás kapcsolata; in: Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai – Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI., Pécs, 2015., 133-139. old.

⁸ *H.J. Swofford*: The Emerging Paradigm Shift in the Epistemology of Fingerprint Conclusions; *Journal of Forensic Identification*, (3) 2015, 201-213

⁹ *Shams Zawoad – Ragib Hasan*: Digital Forensics in the Age of Big Data: Challenges, Approaches, and Opportunities; *IEEE BigDataSecurity 2015 Conference Paper* (DOI: 10.1109/HPCC-CSS-ICESS.2015.305)

helyszín” keletkezett, nyomokkal és anyagmaradványokkal, áldozatokkal és elhalt elkövetőkkel, valamint megválaszolandó kérdésekkel.)

A helyszín

„Kriminalisztikai értelemben helyszín mindaz a hely, ahol a nyomozás szempontjából jelentős cselekmény zajlott le.”¹⁰

A fenti tudományos meghatározást túlságosan tágnak értékeljük. Valamennyi esemény és ekként valamennyi bűncselekmény többé-kevésbé meghatározható fizikai térben történik. Kriminalisztikai értelemben vett helyszínné – álláspontunk szerint – az avatja, ha annak megismerése hozzájárul a múltban lezajlott esemény megismeréséhez. (Azon kívül nyilvánvaló, hogy „a nyomozás szempontjából jelentős cselekmény” például a rendőri állomány eligazítása is.)

Kriminalisztikai értelemben helyszín lehet a cselekmény tényleges helye, de éppen így a megközelítési és távozási útvonal, az elkövetés eszközének vagy az eltulajdonított tárgyaknak a feltalálási helye is.¹¹

Éppen ezért beszélhetünk többes helyszínekről (például a haláleset és a holttest feltalálási helye különbözik, az elkövetés eszköze máshol van stb.), tagolt helyszínekről (például a lelőtt személy és a lőállás közt van száz méter távolság, és ezen a köztes területen nincs releváns elváltozásunk). Lehet a helyszínünk eredeti vagy változtatott, sőt beállított, koholt. Lehet mozgó (például vonat) illetve élő (mentés, tűzoltás, rendőri művelet van folyamatban).¹² Lehet továbbá a helyszín veszélyes (a robbanásveszélyes droglaboroktól a potenciálisan fertőző személyek szállásán át a terrorcselekmények helyszínéig.)

---

¹⁰ Barta Endre: Tárgyi bizonyító eszközök megszerzése; in Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika; BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004., 243. old.

¹¹ Pusztai László: Szemle a büntető eljárásban; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977., 163-164.

¹² Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: Kriminalisztika. Tankönyv és Atlasz; Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2009., 300. old.

A szemle

A „szemle eljárási cselekmény, amelynek célja az anyagi világ a bűncselekmény elbírálása szempontjából releváns adottságainak megállapítása, illetve mindazon elváltozásainak felkutatása, megvizsgálása és rögzítése, amelyek a bűncselekmény következtében jöttek létre.”¹³

„A helyszíni szemle olyan nyomozási cselekmény, amelynek során a büntetőeljárás jog által meghatározott alakiságok betartása mellett megfigyelik a helyszínen talált állapotot, helyzetet, körülményeket, felkutatják és oly módon rögzítik a nyomokat, nyomhordozókat, anyagmaradványokat, egyéb elváltozásokat és mindezek összefüggéseit, hogy a szemle eredményei a nyomozás számára olyan adatokat nyújtsanak, amelyek szükség esetén bizonyítékká válhatnak.”¹⁴

A helyszíni szemle tehát jogi keretek között zajló tervezett, szervezett, vezetett és tudatos tevékenység, bizonyítási eljárás. Célja egyrészt a helyszín megismerése, annak általános jellemzőiből, állapotából következtetéseket levonása az ott lezajlott múltbéli eseményekről, másrészt célja összegyűjteni a felderítéshez és bizonyításhoz szükséges nyomokat, anyagmaradványokat és egyéb bűnjeleket, illetve komplexen értékelni és értelmezni mindezek összefüggéseit.

Létezik olyan szakmai álláspont, ami a szemle tárgyai közül kizárja a helyszínt.¹⁵ Ez – nézetünk szerint – nehezen védhető vélemény. Elméleti fejtegetés helyett vegyünk egy életszerű gyakorlati példát! Az állványzaton dolgozó munkás nem visel biztosítóhevedert, balesetet szenved munka közben, leesik és meghal. Ebben az esetben a bizonyítás szempontjából releváns adat lesz az állványzat magassága (ami se nem nyom, se nem anyagmaradvány, se nem elváltozás), illetve a biztosító heveder hiánya (szintén

¹³ Puzstai László: Szemle a büntető eljárásban; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977., 161. old.

¹⁴ Barta Endre: Tárgyi bizonyító eszközök megszerzése; in Bócz Endre (szerk.): Kriminológia; BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004., 242. old.

¹⁵ Gárdonyi Gergely: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017., 28. old.

nem elváltozás, mert eleve nem létezik). Mindkét adat „a helyszínen” szemlélésével, vizsgálatával szerezhető be.

A helyszíni szemle eredményei felhasználhatók továbbá az úgynevezett tettestudomás¹⁶ észlelésére és bizonyítására. Ha a kihallgatott személy el tudja mondani a helyszínen egyes jellemzőit (helyiségek elrendezése, jellegzetes lakberendezési tárgyak, elkövető helyszíni mozgása, dulakodás stb.), akkor később hiába módosítja a vallomását, a tettestudomás hitelessége nem inog meg. Természetesen a szemle tárgya ebben a vonatkozásban is a helyszínen lesz.

A helyszíni szemle rögzítése

A társadalom messze meghaladta az ősközösségi állapotokat, államszervezetet hozott létre; ennek következtében kijelenthető, hogy a szemle során megismert tényállás alapján a vonatkozó jogkérdést nem azok fogják eldönteni, akik a szemlét lefolytatták. Ez különösen igaz a fejlett jogállamra, ahol a különböző elkülönült igazgatási és igazságszolgáltatási szervek, illetve a rendelkezésre álló fellebbviteli szintek képviselői biztosan nem jártak az adott ügyben szereplő eredeti helyszínen. Ezért a szemle valamennyi eredményét úgy kell rögzíteni, hogy az az eljárás későbbi szereplői számára is megismerhető legyen.

A helyszíni szemlén tapasztaltak rögzítése kapcsán fontos elméleti és gyakorlati kérdés annak teljessége és tárgyilagossága. Egyszerű lenne természetesen kijelenteni, hogy a cél az abszolút teljes és abszolút tárgyilagosság, de ez elvileg és gyakorlatilag is lehetetlen.

Teljesség

Témánk szempontjából fontos rávilágítanunk a tény és az adat különbözőségére. A tények önmagukban, objektíven léteznek;¹⁷ az adat pedig a tényre

---

¹⁶ *Budaházy Árpád*: A vallomás őszinteségének műszeres ellenőrzése, különös tekintettel a poligráfós vizsgálatra. Doktori értekezés; Pécs, 2012., 20. old.

¹⁷ *Kertész Imre*: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntetőeljárás jog és a kriminalisztika tudományában; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972., 40. és 44. old.

vonatkozó ismeret, a tény tudati visszatükröződése.¹⁸ Más megközelítésben: az adat tények, fogalmak olyan megjelenési formája, amely alkalmas emberi eszközökkel történő értelmezésre, feldolgozásra, továbbításra.¹⁹ Az embertől, a megismerő tudattól függetlenül létező tények a maguk teljességében tehát nem ismerhetők meg. A megismerő mindig csupán adatokat szerezhet a tényről. A tény mindig objektív, az adat nem. A tény mindig igaz, ez objektivitásából fakad; az adat lehet pontos, pontatlan, téves vagy fiktív. Az adat mindig csak rész-visszatükröződése a ténynek, mert a tény abszolút teljes visszatükröződése maga a tény volna, hiszen minden dolog csak önmagával azonos.²⁰

Tetszőlegesen sok, de mindenképpen véges számú adatot gyűjthetünk csak be. Tetszőlegesen sok, de véges számú, a tényre vonatkozó adat elvileg még nem adja vissza magát a tényt – „stat rosa pristina nomine, nomina nuda tenemus” (A hajdani rózsa csak név, pusztá nevet markolunk).²¹ Még szemléletesebb a távol-keleti példázat, ahol a vakok az elefánt testrészeit tapogatva próbálják jellemezni az egész állatot, természetesen sikertelenül.²² (A valóság, tény, adat, információ, dolog stb. természetesen mind igen képlékeny filozófiai fogalom, más művekben más-más értelemben használják őket.)²³

Látható a fentiekből, hogy a szemlén észlelte rögzítése elméletileg soha nem lehet teljes körű. A gyakorlatban természetesen törekedni kell a megfelelően alapos rögzítésre, hogy semmi fontos vagy releváns részlet ne maradjon ki. Ugyanilyen fontos azonban az is, hogy a releváns részletek ne

---

¹⁸ *Alföldi Ágnes Dóra*: Gondolatok a büntetőeljárásbeli bizonyítás jelentőségéről és fogalmának elméleti megközelítéséről; Jogelméleti szemle, 2011. 2., hozzáférhető: <http://jesz.ajk.elte.hu/alfoldi46.html> (2017. 10.11.)

¹⁹ *Lőwi Ildikó*: Információs hadviselés hatása az idegenellenességre. *Hadtudományi Szemle*, 2016. 1., 249-259. old.

²⁰ *Kertész Imre*: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntetőeljárás jog és a kriminalisztika tudományában; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972., 322. old.

²¹ *Umberto Eco*: A rózsa neve; Árkádia, Budapest, 1988., 581. old.

²² *Petrétei* (2013) 38-39. old.

²³ Például a fenti tény – adat distinkció helyett egy más megközelítés: valóság – tény (ténybeli kijelentés); lásd *Varga Csaba*: A bírói ténymegállapítási folyamat természete; Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.; 26. old.

fulladjanak a túlzóan alapos, számtalan irreleváns részletet megörökítő szemle leírásba.

A szükséges és elégséges mérték kérdésében eligazít a tartalmi megközelítés: mely adatok szolgálják a felderítést és a bizonyítást?

Tárgyilagosság

A szemle eredményeinek rögzítése során az objektivitás elvben a szubjektív elemek kizárását jelenti. Ez azonban korántsem egyszerű. A valóság nem teljesen azonos avval, amit érzékszerveinkkel érzékelünk belőle; holt a megismerés (egyik) alapja az érzékelés.

A megismerés következő szintjén az érzékelt világból azt észleljük, amire vonatkozóan vannak előzetes ismereteink: az észlelés során azonosítjuk adott tárgyként az érzékelt tárgyakat.²⁴ Például hipotetikusán Kosuth Lajos érzékelné (látná) az asztalon fekvő mobiltelefont, de nem észlelné; előzetes ismeretek híján nem tudná, hogy mi az. A filozófia e ponton túl kiegészítendő a kognitív tudományok és a pszichológia eredményeivel. Ugyanis nem csak előzetes ismereteinktől, tapasztalatainktól függ, hogy mit észlelünk (fogunk fel) az érzékelt világból; nagyon komoly jelentősége van a figyelmünk összpontosításának, elvárásainknak, de pillanatnyi pszichés állapotunknak is.²⁵

Az észleltektől mentális feldolgozása során, tehát a megismerés következő szintjén az úgynevezett kriminalisztikai gondolkodás²⁶ során egyszerre van jelen az indukció és a dedukció²⁷, az analízis és a szintézis, egyik nem képzelhető el a másik nélkül, egyik sem növelhető a másik rovására, ezek egymásra épülnek, egymásba folynak át (dialektikusan).

---

²⁴ *F. I. Haszthacsih*: A világ megismerhetőségéről; Szikra, Budapest, 1950., 44-45. old.

²⁵ *Daniel J. Simons - Christopher F. Chabris*: Gorillas in our midst: sustained inattention blindness for dynamic events; *Perception*, 1999, volume 28, 1059-1074 pp

²⁶ *Lakatos János*: A nyomozás – kriminalisztikai szempontból, in: Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika*; BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004., 136-140. old.

²⁷ *Robert J. Girod*: *Logical Investigative Methods*; CRC Press, Boca Raton FL USA, 2015., 25-35 pp

A bűnügyi megismerésben indukció az, amikor ismerjük „általában” a „tipikus” elkövetési forma jellemzőit (ismérveit), és ezeket az ismérveket, nyomokat, maradványokat keressük a helyszínen. Dedukció az, amikor (ezekből) a felkutatott részletekből, szilánkokból kíséreljük meg összeállítani az egyedi, egyszeri és megismételhetetlen múltbéli eseménysort. Alaposan analizáljuk valamennyi megtalált szilánkunkat, hogy aztán a szintézis során kirajzolják a múltbéli eseményt.

A tanulás és a tapasztalat képes absztrahálni a „tipikus” helyszínt: általában hogy néz ki, általában mik a körülményei, általában mi gyakoribb és mi ritkább. Ezt nevezik ügýtípus-ismeretnek²⁸ is. Például ha az elkövető képzett vagy képzetlen; ha „szakosodva” meghatározott értéktárgyat keres vagy bármi mozdíthatót; ha ért a behatoláshoz vagy erőből oldja meg; ha van kutya, ha van riasztó, és így tovább – a tapasztalat kirajzol egyfajta képet. Megérkezve a helyszínre, a tapasztalat és a tanultak ideális esetben egyfajta ellenőrző listává állnak össze: milyen bűncselekményről van szó, és az általában hogy néz ki, azaz mit kell biztosan megkeresni. (Betörésnél behatolási hely, kutatás; lőfegyveres öngyilkosságnál lőfegyver, típusfűző független kivetett hüvely, bemeneti és kimeneti nyílások, áramütésnél áramforrás vagy villamos berendezés stb.) Az általánosból következtetünk az egyedire: indukciót végzünk.

Továbbá a tanulmányok és a tapasztalat tanítanak meg látni és érteni. A tapasztalat és a tanultak alapján meglévő készségeink indukcióval fordítják le a látottakat észlelteké. Így lesz a lőtt seb körüli koszfoltból lebélyegzési jel, a vonalkák sorozatából ruhaszövet nyoma, a horpadásból eszköznyom, a bőr elszíneződéséből hullafolt vagy vérbeszűrődés, a vérfoltból csorgás nyoma. Az indukció alapján tudjuk szakemberként, hogy például betörésnél kell lennie behatolási illetve távozási helynek; az absztrahált tapasztalatok induktív módon befolyásolják a szakember észlelését és intuícióját, amikor meglátja a nyomot és nyomként azonosítja azt, még ha ennek nincs is tudatában. De az már dedukció eredménye, hogy az egyedi, egyszeri és megismételhetetlen helyszínen talált elváltozások egyenkénti analízise és

---

Lakatos János: A nyomozás – kriminalisztikai szempontból, in: Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika; BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004., 139. old.

folyamatos szintézise hogyan alakítja a verziót vagy verziókat: a múltban folyt esemény gondolati rekonstrukcióját.

A gondolati rekonstrukció kapcsán ma is létezik olyan nézet, hogy azt a szemle statikus szakaszában kell elvégezni.²⁹ Szemben ezzel, véleményünk szerint a helyszíni szemle során mindvégig gondolati rekonstrukciót végzünk, az az értelmező, interpretáló tevékenységünk kerete és célja. A rekonstrukció eredményét időről időre az új adatok beszerzése nyomán felülvizsgáljuk. Erre később visszatérünk.

Az indukció és a dedukció, az analízis és szintézis egyensúlya nem bontható fel. Soha nem szabad „csak rutinból” dolgozni, de éppígy nem célravezető elaprózódni és a részletekben elveszni. Fontos mentális elemek még a fantázia, a kételkedés, a bizonytalanság tűrése, az empátia (mit tennék én elkövetőként?).

A megosztott megismerés

A megismert adatokat, mint láttuk, tovább kell adni az ügy későbbi szereplőinek. Ehhez a megismerés eredményét nyelvi formába kell öltetni. A megismert adatok nyelvi formába öntése során ugyancsak hangsúlyos szerepet kap a személy valamennyi előzetes ismerete, tapasztalata, szókinccse, műveltsége. A nyelvfilozófia területe, hogy milyen a kapcsolatunk a valósággal, amikor a valóságról kijelentést teszünk. A kognitív nyelvészet foglalkozik a nyelv és a megismerés kapcsolatával.³⁰ Így például azzal is, hogy a nyelv segítségével hogyan adható át érdemi információ a megismert világról. „A beszélő és a hallgató a nyelvi kifejezésekkel, grammatikai szerkezetekkel, szövegekkel konceptuális tartalmakat konstruál. A nyelv nem tükrözi a valóságot, hanem a beszélő mentálisan megkonstruálja a valóság egy részletét leképezési viszonyokban. A konstruálás egy esemény, egy je-

---

²⁹ *Gárdonyi Gergely*: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017., 102. old.

³⁰ *Pethő József*: Jelentéstan; Bölcsész Konzorcium, 2004., hozzáférhető: <http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Magyar/107Peth%F5/JELTANVEGLEG.pdf> (2017.10.11.)

lenet emberi feldolgozó (elemző) megértése és fogalmi megalkotása valamilyen módon, több lehetséges módozat közül.”³¹ (Egy példa: a „piros póló” jelenthet ruhadarabot és személygépkocsit is, szövegekörnyezettől és előzményektől függően.) Hogy ez ne váljon a megismert adatok átadásának kerékkötőjévé, szükséges bizonyos formalizálás, hogy a (nyelvi) jelek alatt az eljárás valamennyi résztvevője (közel) ugyanazt értse. Ez ragyogóan tetten érhető a helyszínrajzok úgynevezett egyezményes jeleiben: az egyik jelölés erdőt jelent, a másik tavat; az egyik vonal földutat, a másik vasutat stb. De itt említhető az igazságügyi orvostan fogalomkészlete is, ahol a „vágás” és a „metszés” különböző sérülési mechanizmust jelent. Az az életidegennek ható bikkfanyelv, ami a rendőrségi iratokat általában jellemzi, ugyanerre a törekvésre vezethető vissza.

A teljesség és tárgyilagosság korlátja

Mind az érzékelés és észlelés, mind a mentális feldolgozás a szemlélő személy szubjektív képességein múlik. Látható továbbá, hogy a helyszínről mindig csak véges darabszámú adatot tudunk rögzíteni, és az ezek közötti válogatás is mindenképpen függ a válogató személytől, azaz a rögzítőtől, azaz a bizottság tagjainak szubjektumától. A nyelvi formába öntés során ugyancsak előtérbe kerülnek bizonyos szubjektív elemek. A kriminalisztika módszertani ajánlásai ezek a szubjektív elemeknek a lehetőségek szerinti csökkentését célozzák. A pusztán szöveges leírás mellett ezért nagyon fontos a fényképes rögzítés, a helyszínvázlat vagy rajz, a mozgókép készítése stb.

Ugyanakkor például a fényképek valójában korántsem rendelkeznek avval a teljes és személytelen tárgyilagossággal, amivel gondolatban szeretjük őket felruházni. A fénykép nem a valóság pontos mása.³² A fénykép két

³¹ *Tolcsvay Nagy Gábor*: Megismerés és nyelv az anyanyelvi oktatásban; hozzáférhető: <http://journal.ke.hu/akk/index.php/akk/article/viewFile/10/12> (2017.10.11.)

³² *Sevcsik Jenő*: Fényképészeti ismeretek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1955., 135. old.

dimenzióba emel ki egy képet a komplex téridőből.³³ A kész fényképen az és úgy látszik, amit és ahogy a készítő lefényképezett.³⁴ Ennek megfordítása, hogy abszolút objektív fénykép nem létezik: a témaválasztás, a nézőpont elfoglalása, a látószög, képkivágás, a technikai beállítások, az utómunkálat stb. mind választás, emberi döntés eredménye.³⁵ Megjegyzem egyébként az emberi döntések, alkotói választások sorozata emelhet egyes fényképet a képzőművészeti alkotások közé, az oldja fel az automatizmust, az humanizálja a technikát.³⁶

A kriminalisztikai fényképészet módszertana elvileg szintén a fényképész szubjektumának redukálását szolgálja, hogy az a kész képsorozat értékelhetőségéből ne vonjon le semmit. A fényképek ezért logikus sorrendet követnek: általánostól a különös felé, környezetből a részlet felé. Fontos, hogy a helyszíni fényképfelvételek mindig csak kiegészítik a helyszín leírását, annak mellékletét képezve. És fontos, hogy a mellékletben a kész képek logikus rendbe szerkesztve, megfelelően feliratozva kerülnek.³⁷ A logikus sorba rendezett, tömör ám informatív képaláírással ellátott fényképmelléklet a vizuális kommunikáció eszközének tekinthető.

A megfelelő módszertannal elkészített fényképmelléklet, a helyszíni videofelvételek, a helyszínrajz stb. mind azt a célt szolgálják, hogy a leírás alapján olyasvalaki is megfelelő képet kapjon a helyszínről, aki azt eredeti állapotában nem látta, illetve a helyszínen intézkedők emlékeit is felfrisítse, ha később erre szükségük van.³⁸

---

³³ *Vilém Flusser*: A fotográfia filozófiája; hozzáférhető: <http://www.artpool.hu/Flusser/Fotografia/01.html> (2017.10.11.)

³⁴ *Christopher H. Duncan*: *Advanced Crime Scene Photography*, CRC Press, Boca Raton, FL USA, 2010., 50-51

³⁵ *Szarka Klára*: A választás kétes kiváltsága; in: *Fotóművészet*, 2005. 1-2., hozzáférhető: http://www.fotomuveszet.net/korabbi_szamok/200512/a_valasztas_ketes_kivaltsaga?PHPSESSID=009ec2c3284796597f95b170e17f4c7f (2017.10.11.)

³⁶ *Gyenes Zsolt*: A vizuális zene aktualitása; hozzáférhető: http://vizualzene.hu/vz_akt_tan_gyenes.pdf (2017.10.11.)

³⁷ *Petrétei Dávid*: Kriminalisztikai fényképészet – helyszínek fényképes dokumentálása; in: Szabó Gyula (szerk.): *Munkabaleseti helyszínek dokumentálása*, Óbudai Egyetem, Budapest, 2014., 103-104. old.

³⁸ *Petrétei Dávid*: Álló- és mozgókép készítése; in: Gárdonyi Gergely (szerk.): *Módszertani útmutató bűnügyi technikusoknak*, NKE Budapest, 2014., 26. old.

A szubjektivitás teljes kizárása lehetetlen, sőt megítélésünk szerint az erre való görcsös törekvés egyenesen káros gyakorlat. A szemlét felkészült, képzett és tapasztalt szakemberek végzik, akik mást (többet) látnak a laikusoknál. Nem helyes, ha rákényszerítik őket, hogy legfeljebb a laikusok számára is nyilvánvaló adatokat örökítsék meg. A megismerés rendelkezik szintekkel: ami a laikus számára folt, az a technikus számára ujjnyom, a szakértő számára jobb tenyér interdigitális területe valószínűsíthetően nem idős férfi kezétől. Vagy ugyanígy: a „monokli” vagy „tipli” szakmaibb szemmel vérbeszűrődés lesz, szakértő szemmel pedig pápaszem-haematomoma, az elülső vagy középső koponyagödör törésének indikátora.

Jegyzőkönyv, jelentés, feljegyzés

A helyszíni szemle írásos rögzítésénél szinte mindig a jegyzőkönyv említését találjuk meg. A hatályos eljárásjogi törvény ugyanakkor lehetővé teszi a helyszíni szemle jelentésben való rögzítését is.³⁹ A törvény szerint tehát a jelentés teljes mértékben hiteles rögzítési módszer. Ennek ellenére gyakorlati tapasztalat a jegyzőkönyv készítésének elvárása, a jegyzőkönyvhöz való vezetői ragaszkodás. Erre példa lehet a helyszíni szemlékre vonatkozó belső szervezetszabályozó⁴⁰ szövegezése is; szinte kizárólag jegyzőkönyvet említ a helyszíni szemle kapcsán, jelentést a „bizottságvezető külön jelentése”, a „bűnügyi technikus külön jelentése”, illetve a nem indokolt szemle esetén a megállapításokról készült jelentés esetében ismer. Illetve a 2016 végén végrehajtott módosítás során belekerült 5/C. pont az egyetlen, ami tartalmazza a „nyomozási cselekményről készült jegyzőkönyv vagy jelentés” kifejezést.

Kutatásaink során változatos vezetői indokolással találkoztunk a jegyzőkönyv preferálására. A legalapvetőbb a tartalom és forma összekeverésében jelölhető meg: azért ragaszkodnak a jegyzőkönyvhöz, mert az részletesebb. Nem, természetesen semmi sem tiltja, hogy a jelentés ugyanolyan

---

³⁹ 1998. évi XIX. tv. 168. §

⁴⁰ 13/2012. (VII. 30.) ORFK utasítás a büntetőeljárások keretében lefolytatandó szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról

részletes legyen. A megjelenési forma semmilyen mértékben nem determinálja a tartalom kérdéseit. Ha a jelentés felületes vagy szakmaiatlan, az nem a jelentésforma miatt van.

Más vélemények szerint a jegyzőkönyv hitelessége vagy hitelt érdemlősége magasabb. Ezzel az érveléssel sem tudunk mit kezdeni; a jegyzőkönyvet is a jelenlévők írják alá, és ma egy tipikus emberölési helyszínen a nyomozó hatóság tagjain túl más nincs jelen; a nyomozó hatóság tagjai viszont a jelentést is aláírhatják, semmi sem tiltja a többes aláírást.

Akadott olyan vélemény, ami szerint lefoglalás kizárólag jegyzőkönyv mellett történhet, márpedig a szemle keretében a bűnjeltárgyak lefoglalására kerül sor. Ezt az érvelést sem tartjuk megalapozottnak; a hatályos Be. a lefoglalást is a nyomozási cselekmények közé sorolja, ekként akár jelentésbe is foglalható az elvégzése. (A Be. nem mondja ugyan ki *expressis verbis*, hogy a lefoglalás is nyomozási cselekmény, de a 177. § címének és tartalmának összevetéséből ez a következtetés levonható.)

A jegyzőkönyv és a jelentés közti legfontosabb érdemi különbség, hogy a jegyzőkönyv egy időben készül az eljárási cselekménnyel.⁴¹ Azaz gyakorlatilag a szemle helyszínén, akár éjszaka, akár esőben, akár kézzel írva. A jelentés ezzel szemben az eljárási cselekmény után, az iroda komfort körülményei közt is elkészíthető; ideális esetben úgy, hogy a szomszéd asztalnál a technikus éppen a fényképeket rendezi a saját számítógépén, és ezek a képek megtekinthetők, a felmerülő kérdéseket meg lehet beszélni stb.

Az új Be. ebben változást hoz.⁴² Nem csak annyit, hogy „jelentés” helyett majd „feljegyzés” lesz a jegyzőkönyv alternatívájának neve, de abban is, hogy akár az ügyész is készíthet ilyen iratot, nem csak a nyomozó hatóság. Kizárt lesz viszont a feljegyzés, és kötelező a jegyzőkönyv minden olyan esetben, amikor az eljárási cselekményen jelen van terhelt, védő, tanú vagy vagyoni érdekelt. Fontos kérdés, hogy a „sértett” ebben az esetben

---

⁴¹ Nyer., azaz a 3/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól; 94. § (1)

⁴² 2017. évi CX. tv., 361. §

tanúnak minősül-e? A sértettet szokás tanúként kezelni, bár a legtöbb esetben csak az előzményi adatokról rendelkezik információval, magáról az elkövetésről nem (például betörések).

Az Általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) ugyanezzel a szóhasználattal különbözteti meg a jegyzőkönyvet és a feljegyzést (a jelenleg hatályos Ket. szerint: jegyzőkönyv vagy hivatalos feljegyzés), és a 78. § (1) alapján ügyfél részvétele esetén jegyzőkönyv kötelező készítését írja elő, egyéb esetekben feljegyzés készítését.

Összefoglalva, szakmai véleményünk alapján az eljárási cselekmény helyszínén indokolt lehet jegyzetek, vázlatok készítése, azonban a szemle eredményeinek írásba foglalását mindenképpen nyugodt, komfort körülmények közt, lehetőleg számítógépen célszerű megtenni. Ha a helyszínen jegyzetelünk, akkor semmilyen részlet nem merül feledésbe; ugyanakkor utólag visszatekintve, az összes beszerzett információt leülepitve pontosabb, részletesebb, tehát gyakorlatilag hasznosabb anyagot készíthetünk. Az eljárási cselekménnyel egy időben készülő jegyzőkönyv mindezen előnyöktől eleshet; ugyanazt a részletességet sokkal nagyobb erőfeszítéssel lehet elérni.

Itt fontos továbbá megjegyeznünk, hogy az előre gyártott, űrlap jellegű jegyzőkönyvek lehetnek gördülékenyebbek ugyan, de általános szakmai tapasztalatunk az, hogy minél komplexebb egy eljárási cselekmény, a rögzítésére annál kevésbé felel meg bármilyen űrlap. Nem véletlen, hogy hazánkban ezt olyan szűk területeken használják csak, mint a szagmaradvány rögzítése vagy a bűnjelek jegyzéke; de említhetjük az Interpol DVI WG (tömegszerencsétlenségek áldozatazonosítására létrehozott munkacsoport) által készített űrlapokat tömegszerencsétlenségben eltűnt személyek illetve megtalált ismeretlen holttestek leírására.

A komplexitás miatt általában vagy nincs elegendő rovat az űrlapon, hogy érdemi és pontos adatokat rögzítsünk; vagy túl sok rovat van, amik nagy része az esetek nagy részében nem kerül majd kitöltésre. Ezt a problémát részben orvosolhatják az elektronikus űrlapok, amikor a kész anyag a számtalan lehetséges rovatból csak azokat a rovatokat tartalmazza majd, amiket az adott ügyben igénybe vettünk.

Az elektronikus jegyzőkönyv, például tabletre telepített alkalmazásként komoly segítséget jelenthet a helyszínelésben. Ide kíváncszó megjegyzésünk a francia rendőrség számára fejlesztett e-jegyzőkönyvvel (Crim'In⁴³) kapcsolatos: ott a helyszínen szándékosan félkészékként zárják le a jegyzőkönyvet, ami időbélyegzővel lementésre kerül a központi számítógépre. A helyszínelő a saját irodájában, a többször említett komfort körülmények közt letölti a félkész anyagot, és kényelmesen befejezi azt.

Záró gondolatunk viszont az, hogy a helyszínelés minden gyakorlatiasága mellett is alapvetően komoly intellektuális tevékenység. Kreatív gondolkodással rekonstruálunk egy múltban megtörtént eseményt, a jelenre hagyományozott nyomai alapján. Óvatosnak kell lennünk, amikor ezt a tevékenységet korlátok, kötelezően kitöltendő rovatok és ellenőrző listák közé szorítjuk. Ha előzetesen meghatározott tennivalók listájává züllesztjük a szemlét, akkor minden segítő szándék mellett a gyermeket is kiöntjük, a fürdővízzel együtt.

Jelenlét a helyszínen

Mind a régi, mind az új Be. kimondottan lehetővé teszi a sértett és a gyanúsított jelenlétét a szemlén.⁴⁴ Ez több kérdést is felvet.

A bűnügyi technika története felfogható a nyomok és anyagmaradványok, a különböző elváltozások felkutatási, rögzítési és elemzési módszereinek fejlődéseként is.⁴⁵ Különösen a DNS-maradványok felkutatásának, felhasználásának lehetőségei mentek keresztül hatalmas, ugrásszerű fejlődésen az utóbbi három évtizedben. A detektálási és kvantálási módszerek odáig finomodtak, hogy nem csak a sima érintésből származó DNS vált vizsgálhatóvá, de a DNS-maradvány másodlagos átvitele is.⁴⁶ Azaz a sze-

---

⁴³ <https://twitter.com/policeinternationale/status/836894842315812864> (2017.10.11.)

⁴⁴ 1998. évi XIX. tv., 185. § (1) illetve 2017. évi XC. tv., 383. § (2) és 393. § (1)

⁴⁵ *Petrétei* (2013)

⁴⁶ *Duncan Taylor – Alex Biedermann – Lydie Samie – Ka-Man Pun – Tacha Hicks – Christophe Champod: Helping to distinguish primary from secondary transfer events for trace DNA; Forensic Science International Genetics, 2017 May (Vol. 28), 155-177*

mély DNS-maradványa rákerül egy tárgyra, majd a tárgy egy másik tárggyal érintkezve a másik tárgyra juttatja a személy DNS-ét úgy, hogy a személy e második tárgynak soha még csak a közelében sem járt. (Messzire vezetne, ha kitérnénk ennek óriási jelentőségére, a bűnügyek felderítéséhez nyújtott segítségtől a DNS-bizonyíték kétséget kizáró mivoltának megindításáig.)

A detektáló módszerek finomodása magával hozta a kontamináció problematikájának előtérbe kerülését is. A kontamináció a bűnjeltárgyak felül-szennyezése, itt és most főleg abban az értelemben használjuk, hogy a szemlét végző személyzet saját nyomai és anyagmaradványai megjelenhetnek a begyűjtött bűnjeleken, adott esetben nagyságrendi mennyiségi különbséggel, ami az eredeti nyom észlelését is ellehetetleníti. Gyakorlatilag ott tartunk, hogy ha szájmaszk nélkül beszélünk a bűnjel fél méteres közelében állva, igen jó eséllyel telepítjük saját DNS-maradványunkat (is) annak felszínére.

A helyszínt biztosítjuk, oda illetéktelenek nem léphetnek be, kettős kor-dont állítunk fel, a szemlét végzők egyszer használatos védőeszközöket viselnek, a bűnjeltárgyakat csak tiszta illetve eldobható eszközökkel érintik meg. Mindezt azért, hogy elkerüljük a kontaminációt: a bűnjeltárgy felül-szennyeződését. És mindezek mellett lehetőséget biztosítunk a sértettnek, *horribile dictu* a gyanúsítottnak, hogy ezen jelen legyen, az eljárást figyelemmel kísérje.

A problémát a közelmúltban a szemléről megjelent terjedelmes tudományos értekezés⁴⁷ egyébként nem veti fel.

A felületről rögzített DNS azt bizonyítja, hogy a DNS „gazdája” (donorja) a felület közelében volt korábban. Ha ez gyanúsított DNS, de a gyanúsított a szemlén jelen van, a DNS-rögzítést figyelemmel kíséri, akkor a későbbi vizsgálat során nem lehet majd eldönteni, hogy a DNS mikor került tőle a pálcára. Azaz lehet valóban elkövetői DNS, de lehet a szemle során történt szennyeződés is. Nyilván ez a rögzített bűnjel értékéből sokat levon.

---

⁴⁷ *Gárdonyi Gergely: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017.,*

Az a lehetséges felvetés, hogy akkor a gyanúsítottak is egyszer használatos védőfelszerelést kell viselnie, nehezen keresztülvihető. A védőfelszerelés kényelmetlen, valószínűleg csak egészséges emberek viselhetik huzamosabban, és kontamináció elleni valódi védelmet csak képzett s gyakorlott viselők esetén nyújt. Ha a gyanúsítottak tüsszentenie vagy köhögni kell, és közben a szájmascsk így vagy úgy de lekerül a szája elől, akkor az az egész környezetre telepíti a DNS-ét, felülszennyezve a korábban ott lévő anyagmaradványokat.

Az a megoldás, hogy a gyanúsított jelen lehet ugyan a szemlén, de a bűnjelek rögzítését csak több méter távolságból „figyelheti”, valójában kiüresíti a jogait. A gyanúsított jog célja az eljárás figyelemmel kísérése; ez a DNS szempontjából „biztonságos” távolságból aligha képzelhető el.

Az új Be. tartalmaz egy előremutató jogintézményt, ami a fenti aggályok nagy részét eloszlatja, ez pedig a telekommunikációs eszköz használata.⁴⁸ Telekommunikációs eszköz igénybe vételével kölcsönös hang- és képátvitel lehetséges, azaz a terhelt (vagy a sértett) a helyszínen kívülről kísérheti figyelemmel az eseményeket, és tehet észrevételeket, indítványokat. Technikailag ez vagy egy állványra szerelt, csak erre a célra szolgáló videokamerával és lappal vagy tablettel, vagy a bizottság egy tagjának (például a bizottságvezetőnek) a fejére rögzített akciókamerával lenne lehetséges.

Kérdésként merülhet fel, hogy telekommunikációs eszköz használata esetén beszélhetünk-e „jelenlétről” abban az értelemben, ahogy azt a törvény 361. § (6) bekezdés használja; azaz telekommunikációs eszköz használata esetén készülhet-e jegyzőkönyv helyett feljegyzés. Szó szerinti értelmezés esetén nyilván igen, készülhet; a jogalkotó szándéka szerint értelmezve azonban valószínűleg nem, hiszen a jegyzőkönyv megkövetelése nyilván a terhelt, a tanú stb. észrevételi, indítványtételi jogaival áll összefüggésben. A magunk részéről a jegyzőkönyvi formát, legalábbis a nyomozó hatóság által végzett helyszíni szemle esetében feleslegesnek tartjuk, hiszen a telekommunikációs eszköz teljes forgalmazását a törvény 125. § (2) értelmében amúgy is rögzíteni kell.

---

⁴⁸ 2017. évi XC. tv. XX. fejezet

A hatósági tanú

A hatósági tanúról a közelmúltban is több értékes tanulmány született.⁴⁹ A magunk részéről szigorúan a helyszíni szemle vonatkozásában villantanánk fel néhány kérdést e jogintézmény kapcsán, amit tudomásunk szerint a hazai szakirodalom eddig nem említett.

Az első probléma a kontamináció problémája, pontosan ugyanazok a pontok, amiket fentebb a tanú és a terhelt vonatkozásában írtunk. A megfelelően biztosított helyszínen, védőfelszerelésben tevékenykednek a kompetens szakemberek, meg a hatósági tanú...? Ki tartozik felelősséggel a lakos hatósági tanú miatt történő kontaminációért?

A második probléma munkavédelmi természetű. A bűnügyi technika használ olyan megvilágító berendezéseket, amik az egészségre ártalmasak lehetnek. Még a fényképezőgép vakuja is ideiglenesen elvakíthatja az óvatlanokat, akik ezt követően nekimehetnek tárgyainak vagy megbotolhatnak. A 254 nm hullámhosszú UV-C a daktiloszkópiái nyomokról visszaverődik, ez megfelelő képalkotó eszközzel láthatóvá tehető, azaz az ujjnyom kezelés nélkül felfedezhető és fényképezhető.⁵⁰ Ez a képalkotás visszavert ibolyántúli sugarakkal (KAVITS), az angol RUVIS (reflected ultraviolet imaging system) fordítása.⁵¹ Az UV-C sugárzás azonban gyakorlatilag rákkeltő hatású, komoly bőr- és szemsérülést, akár végleges vakságot is okozhat. Ráadásul ehhez bele sem kell nézni a lámpába, a sugárzás nagy része a falakról is visszaverődik. A véres nyomok előhívására, megerősítésére használt egyik legnépszerűbb vegyszer az amidofekete,⁵² aminek metanol-tartalma akár bőrön át is felszívódik, és súlyos mérgezést, vakságot, akár halált okozhat.

⁴⁹ *Antal Dániel*: Szükség van-e a hatósági tanúra a büntetőeljárásban? In: Jura, 2014/1., Pécs, 7-12. old.; *Gárdonyi Gergely*: A hatósági tanú szerepe a bizonyításban; in: Doktori Műhelytanulmányok 2014, Győr, 2014., 24-29. old.

⁵⁰ *Antonio A. Cantú*: The Physical Principles of the Reflected Ultraviolet Imaging Systems; Journal of Forensic Identification 64 (2), 2014; 123-141 pp

⁵¹ *Richards, Austin - Leintz, Rachel*: Forensic Reflected Ultraviolet Imaging; Journal of Forensic Identification 63 (1), 2013; 46-69.

⁵² Lásd: <http://www.cbdiai.org/Reagents/amidom.html> (2017.10.11.)

Természetesen a hagyományos veszélyek is munkavédelmi kihívásként jelentkezhetnek. Ilyenek tipikusan a tüzesetek, robbanások helyszínei, ahol az épület adott esetben veszélyessé válik: a födém leszakadhat, a törmeléken akár lábtörést is szenvedhet, aki nem kellően képzett illetve nem megfelelő lábbelivel vesz részt a szemlén. A védőfelszerelést illetően például a latex-allergia is gátló tényező lehet. Milyen kockázat-elemzés, munkavédelmi oktatás, milyen védőfelszerelés biztosítása lenne indokolt egy XXI. századi jogállamban a nem hivatásos, tapasztalatlan és laikus hatósági tanúk részére? Ez kinek a felelőssége lenne? Esetleges sérülés esetén (például bokaficam, fej beverése az alacsony mennyezetbe) a nyomozó hatóságnak keletkezne kárfelelőssége?

A harmadik probléma mentálhigiénés természetű, valamelyest kapcsolódik a munkavédelemhez. A nyomozó hatóság tagjai önként, kiképzést követően és gyakorlottan forgolódnak halálesetek, családi tragédiák, kisiklott életek helyszínein. Létezik valamiféle íratlan szervezeti kultúra és bajtársiasság, ami a lelki, pszichés nehézségeken segít átlendülni. Kötelező továbbá a rendszeres és alapos pszichológiai szűrés. Aki irtózik a vértől, a holttestektől, az egész egyszerűen más szakterületen helyezkedik el. Mi a helyzet a hatósági tanúkkal ebben a vonatkozásban? Az „eszményi” hatósági tanú a kíváncsi, nyitott, CSI- (helyszínelő sorozat) rajongó fiatal nő vagy férfi. Ő lesz az, aki igenis feszült figyelemmel követi a technikus munkáját, az iránt kifejezetten érdeklődik, kérdez, és ami még fontosabb: a válaszokat meg is jegyzi, minden technikai módszerről és az eljárás egész lefolyásáról akár két évvel később is be tud majd számolni a bíróság előtt, ha arra kerül sor. Csupán annyi a probléma, hogy adott esetben nem múló rémálmai lesznek a „fölvágott erű” szomszédasszony vagy a saját lakásában agyonvert idős házaspár látványától; mert a filmek és sorozatok alapján ő azt hitte, hogy bírni fogja, de aztán mégsem így lett. Ki tartozik és milyen felelősséggel a közreműködésre nem kötelezett (tehát végső soron önkéntes) laikus lelki sérüléseiért?

A magunk részéről üdvözljük, hogy az új Be. a jelek szerint kivezeti a hatósági tanú elavult intézményét a büntetőeljárásból. Sajnálattal látjuk, hogy az Általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016 évi CL. törvény a hatósági tanú intézményét megtartja, és például a 70. § (3)-(4) szerint

életveszéllyel fenyegető helyzetben megtartott helyszíni szemlénél kifejezetten javasol igénybe venni hatósági tanút.

Az értelmező tevékenység

A bűnügyi technika tudomány, már a helyszínen is; azaz a helyszín feldolgozása is tudományos alapon álló, tudományos jellegű tevékenység. A szakterület 1920 és 1980 között lényegesen kevesebbet változott, mint 1980 ének napjaink közt: a korabeli fényképek tanúsága szerint 1920-ban kalapos, nyakkendő s urak szemléztek; 1980-ban farmert és pólót viselő fegyveres férfiak, ma Tyvek-védőruhát, szájmaszkot viselő alakok; újdonság a bűnjelék szigorúan dokumentált őrzési láncá is. Ugyanakkor korabeli fényképes tudósítások alapján, például egy darabolós gyilkossági helyszínről készült fényképet megtekintve 1920-ból, rájövünk, hogy maga a „bűn” jóval kevesebbet változott (helyszínes bűncselekmények esetén) mint az el-lene való küzdelem.⁵³

A helyszíni szemle nem pusztán a helyszín dokumentálása és a tárgyi bizonyítási eszközök összeszedése, hanem annál minőségileg több, összetett megismerési folyamat. Eredménye a pusztá deskriptív megállapításokon és a törvényesen, hitelesen, szakszerűen rögzített bűnjeléken túl mindenképpen valamilyen verzió, verziók vagy részverzió kidolgozása, ami a vizsgált esemény lefolyására, az abban részt vevőkre stb. vonatkozik.

A szemle feldolgozásának részét képezi az észlelésen és a dokumentáláson kívül az értelmezés is. Azért végeztetik a szemlét szakemberekkel, hogy ők a szakértelmüket és szakmai tapasztalatukat felhasználják. Ennek segítségével a helyszínen észlelteket értelmezzék is, és az értelmezett észlelteket adják át a megismerés későbbi résztvevőinek. A helyszínelő azok, akiknek képességei és tapasztalatai a legpontosabb értelmezést teszik lehetővé. Készüljön bármilyen részletes és alapos szemle jegyzőkönyv, számtalan fényképpel, akkor sem fog az irodában ülő vizsgáló vagy ügyész a

---

⁵³ Fernando Viegas (Chair, ENFSI Scene of Crime Working Group) Bilbaóban, 2017. május 31-én tartott előadása alapján.

helyszínelőknél megalapozottabb következtetésekre jutni a helyszínt illetően. (Az egész ügy megítélésében remélhetőleg igen, a helyszín megítélésében semmiképpen sem.)

Az értelmező és véleményalkotó tevékenységet jelen pillanatban a szakmai közvélemény és vezetés nagyrészt nem támogatja. Ennek okát abban szokás megjelölni, hogy az értelmezés szubjektív, a véleményalkotás pedig főleg szubjektív, és ez a szemle objektivitásának rovására megy. A tudományban is uralkodó nézet szerint következtetéseknak a szemlejegyzőkönyvben nincs helye.⁵⁴ Ez a megközelítés azonban általában abból indul ki, hogy a következtetések leírása esetén a következtetés alapjául szolgáló tárgyilagossági adatok szerepeltetése elmaradna. Ez természetesen valóban szakmai hiba lenne.⁵⁵ Az ugyanis követelmény, hogy a szemléről készült dokumentációban jól elkülöníthetők legyenek a személytelen, tárgyilagossági adatok, mérési eredmények stb., és az ezekből levont következtetések, az ezekhez fűzött magyarázat stb. De ezeknek a következtetéseknak, magyarázatoknak a szemledokumentációban helye van.⁵⁶

Ugyanígy fontos követelmény az is, hogy ne egyetlen verzió uralja a megismerő tevékenységet, mert akkor annak fényében kerül megvizsgálásra minden adat, amiket így esetleg nem megfelelően értelmezzük. Mindig az adatokból jussuk a következtetésre, ne a kész következtetéseket támasszuk alá az adatokkal!

Az értékelés és értelmezés elvi elutasítása azért sem tartható, mert akarva-akaratlanul áthatja a helyszínelés minden pillanatát. Az első pillanatokban, amikor a szemle taktikájáról születik döntés, már szerepet kap az első látásra nyilvánvaló adatok és az előzményi adatok alapján lefolytatott értékelés. Ismét talán egy nagyon egyszerű gyakorlati példa: ha van holttest a helyszínen, akkor minden bizonnyal szükség lesz orvosra és halottszemlére; ha nincs, akkor nem. (A hullaházban elkövetett garázdaság esete természetesen kivétel.)

---

⁵⁴ Számos jeles szerzőt idéz *Gárdonyi* (2017) 209.

⁵⁵ *Gárdonyi Gergely: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017., 222. old.*

⁵⁶ Példaként lásd *Gárdonyi Gergely: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017., 300. old.*

A nyomkutatási taktika meghatározásakor is hangsúlyos szerepet kap az adatok értékelése és a helyszín értelmezése. Szagmaradvány rögzítésénél, de akár látens biológiai anyagmaradvány rögzítésénél is gondolati rekonstrukcióra támaszkodunk; a nyomkutatás eredménye pedig nyilvánvalóan visszahat a gondolati rekonstrukcióra (például van lábbelinyom egy ránézésre indifferens helyiségben is). Ha az előzményi adatok alapján tudjuk, hogy a polcra eltulajdonítottak egy laptopot, és a poros polcon ott látjuk a szemle idején a laptop méretének amúgy megfelelő tiszta négyszöget, továbbá a különböző vezetékeket és csatlakozókat, akkor miért ne tehetnénk olyan megjegyzést, hogy az ott bizony a laptop hűlt helye, legalábbis a rendelkezésre álló adatok alapján. Főleg, ha a polc előtti területre szagrögzítőt telepítünk, a vezetékek végein biológiai anyagmaradvány rögzítését véghezvük el, illetve egyáltalán, a laptop eltulajdonítása miatt büntetőeljárást indítunk. Tehát kriminalisztikai és eljárásjogi „viselkedésünk” alapján valóban feltételezzük, hogy az ott a laptop helye.

Természetesen a bizottság szubjektív benyomásai és véleményei nem pótolhatják az objektív leírásokat és méréseket, de azokat követően helyet kell kapniuk. A pontos leírás, objektív mérés a lelet, az azok eredményéből levont következtetés pedig a vélemény. Az ügyben eljáró nyomozóra leginkább a vélemény tartozik, azt tudja használni; de a pontos és objektív leletezés lehetővé teszi, hogy másvalaki később akár más következtetésekre jusson. A jegyzőkönyv első fele, a fényképek és a video, a rajz és a 3D szkennelés stb. egyaránt a „leletezés” – objektív, hiteles, személytelen mérések és leírások. A jegyzőkönyv második felének viszont a „szakvélemény”, tehát a bizottság által végrehajtott értelmező tevékenység eredményeként levont szakmai következtetések, magyarázatok stb. kell lenniük.

Mindezek alátámaszthatók a szemletevékenységre, a bűnügyi technikai és szakértői munkára vonatkozó nemzetközi szabványok rendelkezéseivel is.

A nemzetközi szabványok

A helyszíni kriminalisztikai munka magas minőségének szavatolására a világ fejlett országaiban néhány éve előtérbe került a helyszínelő tevékenység minőségbiztosítása illetve akkreditációja. 2015 során a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet ugyancsak megkezdte a szemletevékenység akkreditálásának előkészítését; jelenleg ennek a folyamatnak az aktuális állása nem ismert.

Az akkreditáció az adott feladat ellátására való alkalmasság hivatalos elismerése,⁵⁷ azaz a megfelelő és állandó minőségbiztosítás külső, független tanúsítása. (Az akkreditáció tehát nem azonos a minőségbiztosítással, ezek a kifejezések nem szinonimák.)⁵⁸

Mi teszi az akkreditáció problematikáját időszerűvé? A 2009/905/JHA számú EU tanácsi kerethatározat szerint daktiloszkópiai és genetikai személyazonosítást büntetőügyekben kizárólag akkreditált laboratóriumok végezhetnek. Az Európai Igazságügyi Szakértői Intézetek Hálózata (ENFSI) a tagság feltételül szabta, hogy a tagintézetek a laboratóriumukat akkreditáltatják. A Bizottság 2009-ben az ENFSI-t a „forensic science” monopol szervezetének nyilvánította az Unióban.⁵⁹ 2011 decemberében a Tanács elfogadott döntése⁶⁰ szerint 2020-ig fejleszteni szükséges a forenzikus tudományokat, és létre kell hozni egyfajta közös európai forenzikus térséget, mintegy „forenzikus Schengent”. E célkitűzésekben ugyan nem szerepel a bűnügyi helyszíni munka kötelező akkreditálása, de az középtávon (2020 után) valószínűleg várható.

Az EFSA 2020 (European Forensic Science Area, azaz a „Forenzikus Schengen”) hat célkitűzése a következőkben jelölhető meg:

---

⁵⁷ Lásd a 765/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet 2. cikk 10. és 12. pontjait.

⁵⁸ *Petrétei Dávid*: A helyszíni tevékenység akkreditálása; Magyar Bűnüldöző, 2016/1-2., 71-77. old.

⁵⁹ <http://www.enfsi.eu/projects/monopoly-programmes-mp/mp2009> (2017. 10. 11.)

⁶⁰ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/126875.pdf (2017.10.11.)

1. A legjobb gyakorlatok kézikönyveinek (ún. BPM) kibocsátása az egyes ENFSI-munkacsoportok által;
2. Közös (tehát nemzetközi) szintfelmérők és vizsgák a szakterületek szakértői (szakemberei) számára;
3. Bűnügyi technikai „érzékenyítés” és készségfejlesztés az egyéb rendőri erőknek (helyszínbiztosító, reagáló közrendes, hívásfogadó központ munkatársai, az ügygazda bűnügyes stb.) és az igazságszolgáltatás szereplőinek (ügyészek, bírák);
4. A szakterület akkreditációja;
5. A Prümi Egyezmény⁶¹ kiterjesztése (több és több államra);
6. A prümihez hasonló adatcsere fegyverek, robbanóanyagok, kábítószerek stb. vonatkozásában.

2017 áprilisában a kormányfő határozatot⁶² hozott a Délkelet-európai Rendőri Együttműködési Egyezmény (PCC SEE)⁶³ részes államai közt a prümihez hasonló automatizált adatcsere kiépítése céljából megkötendő megállapodás előkészítéséről.

A krimináltechnika akkreditációja alapvetően két szabvány szerint történhet. Az ISO 17025:2005 a szakértői, laboratóriumi munkára vonatkozhat, az ISO 17020:2012 pedig a helyszíni munkára.⁶⁴ Az NSZKK szakértői intézetei többnyire az ISO 17025 szerint akkreditáltak.

A helyszíni munka akkreditációjára azért alkalmasabb az ISO 17020 szabvány, mert az tartalmazza a vizsgálatot (szemlét) végző tapasztalatain alapuló értékelésének lehetőségét, szemben a másik szabvánnyal⁶⁵. Ezért Európa-szerte a helyszíni munkát az ISO 17020 alapján igyekeznek akkreditáltatni. A két, egyébként egymáshoz nagyon hasonló szabványt az

---

⁶¹ Lásd 2007. évi CXII. tv.

⁶² 35/2017. (IV. 28.) ME határozat

⁶³ <http://www.pccseesecretariat.si/> (2017.10.11.)

⁶⁴ *Kármán Gabriella*: A krimináltechnika és az igazságügyi szakértői diszciplínák fejlődéstörténetének legújabb kori cselekményei. In: *Kriminológiai tanulmányok* 49. OKRI, Budapest, 2012., 70-86. old.

⁶⁵ MSZ EN ISO/IEC 17020:2012 szabvány 3.1 szakasza

ILAC-G19:08/2014 útmutató implementálja a bűnügyi technikai és szakértői szakterületre. (Az ILAC az International Laboratory Accreditation Cooperation, azaz a Nemzetközi Laboratórium-akkreditálási Együttműködés.)

A helyszíni szemle felülvizsgálata

Az ILAC-útmutató tartalmaz olyan kitételt, ami a helyszíni következtetések kapcsán előírja a munkatársi áttekintés, véleményezés, tehát valamiféle „peer review” elvégzését.⁶⁶ Ez annyit tesz, hogy a szemle teljes anyagát, dokumentációját, a beszerzett tárgyi bizonyítási eszközök jegyzékét stb. át nézi, felülvizsgálja a bizottsággal összevethető képzettségű illetve tapasztalatú munkatársak csoportja. A szakmai felülvizsgálatot követően a szemle eredményeit, az abból levont következtetéseket a munkatársak támogatják, vagy abból más következtetéseket vonnak le, vagy a következtetéseket teljes egészében elvetik.

Ugyancsak alapvető követelmény, hogy az értelmező tevékenység szilárd alapokon nyugodjék, azaz kellő mennyiségű és minőségű adat álljon hozzá rendelkezésre. Ehhez alaposan ismerni kell valamennyi alkalmazott mérési és vizsgálati módszer korlátját, és például előpróbák eredményeire nem alapozható végleges értelmezés.⁶⁷

Az akkreditált szervezeti egység csak a kollégák által is elfogadott anyagot adhatja ki a megkeresőnek, azaz az ügyfeldolgozó egységnek, nyomozónak. Ez egy további eszköz arra, hogy a bizottság következtetéseinek szubjektivitása csökkenjen. Ugyanakkor egy újabb indikátora annak, hogy a szemletevékenység része az értelmezés és a szakmai véleményalkotás.

Belgiumban a helyszínelő egység nem csak a szemle végén közöl (felülvizsgált) verziót a nyomozókkal; kiemelt bűncselekményekben természetes, hogy valamennyi, a helyszínhez köthető szakértői szakvéleményt a helyszínelő egység tagjai is megismerik. Ezek birtokában (sokszor tehát

---

⁶⁶ ILAC-G19:08/2014, 4.8.2. és 4.9 szakaszok

⁶⁷ ILAC-G19:08/2014, 4.8.1 szakasz

hetekkel-hónapokkal a helyszíni szemle után) ismét felülvizsgálják a helyszíni szemle megállapításait, és azt ismét közlik a nyomozókkal.

A fentiek alapján kialakult szakmai meggyőződésünk, hogy a szemle célja mindig kérdésekre való válaszkérés elsősorban. Ha nincsenek kérdéseink, hanem pusztán bizonyítási eszközöket kell összegyűjteni, célszerűbb a szemlénél kevésbé alakias eljárási cselekményeket elvégezni, amilyen például a házkutatás, a motozás, vagy egyszerűen a lefoglalás. Mivel ezek jegyzőkönyvét ideális esetben a gyanúsított aláírja, erős bizonyítékunk lesz vele szemben. Tipikusan házkutatásban lehetne megoldani – véleményünk szerint – a kábítószer-ültetvények, fegyverraktárak, illegális gépkocsi-bontók stb. kriminalisztikai feldolgozását. (Jóllehet ehhez a kábítószer-ültetvények esetében a vonatkozó ORFK utasítás⁶⁸ szövege pontosítást igényelne.)

Ide tartozik még egy megjegyzés. Találkoztunk már olyan ügyészi kérdéssel, hogy létezik-e (igazságügyi) „helyszíni szemle szakértő” vagy bármi hasonló. Akinek (így az ügyészi kérdés) az volna a feladata, hogy a nyomozó hatóság által elkészült szemléket áttekintse, és az alapján véleményt adjon nem csak az elvégzett munka minőségéről, hanem lehetséges verziókról is.

A „vétségi eljárás”

A hatályos Be. nem ismeri a vétségi eljárás intézményét, és az új Be. sem tartalmaz ilyen jellegű szabályokat. A külföldi szabványok alapján azonban a minőségi munkát végző helyszínelő egységeknek külön protokollal kell rendelkezniük az úgynevezett tömegbűncselekmények és az úgynevezett kiemelt bűncselekmények vonatkozásában.⁶⁹

A két különböző protokoll különböző, előre leírt irányelveket és útmutatókat jelent a személyzet kompetenciáit, az alkalmazott módszereket és felhasználható eszközöket illetően.

Az alábbiakban kísérletet teszünk két eltérő irányelv felvázolására.

---

⁶⁸ 26/2009. ORFK utasítás, 19. és 52. pontok

⁶⁹ ILAC-G19:08/2014, 4.3.1 szakasz

Tömegbűncselekmények esetén komoly helyszínbiztosításra nincs szükség, azt a jelenlévő, adatgyűjtést megkezdő járőr vagy körzeti megbízott végzi, illetve a tevékenységirányító kioktathatja a bejelentést tevő személyt. Kiemelt bűncselekmények esetén azonban kettős kordonra van szükség, a külső kordonon való áthaladás kontrollálására és naplózására. A belső kordonon belülré kizárólag helyszínelő kompetenciákkal rendelkező, az eliminációs biometrikus adatbázisokban szereplő személyek léphetnek, előre definiált szerepkörben. Akár kötelező megközelítési útvonalak is kijelölhetők; ugyancsak kötelezővé tehető adott szintű egyszer használatos védőeszköz folyamatos viselése. Ez a mai magyar gyakorlat szerint is nagyjából hasonlóan működik.

A helyszín dokumentálása már összetettebb kérdés. Tömegbűncselekmények esetén elegendő lehet a fényképfelvételek készítése és a szemle végeztével a jelentés (feljegyzés) elkészítése. Helyszínvázlatra, videofelvételre általában nincs szükség.

Kiemelt bűncselekmények esetén kötelező a fényképek feliratozással ellátott mellékletbe rendezése, kötelező a helyszínvázlat és a videofelvétel. Véleményünk szerint ebben az esetben is a szemle „magvát” az eljárási cselekményt követően elkészített jelentés adja, aminek azonban vannak kötelezően a helyszínen felvett mellékletei. Ilyen a be- és kilépés naplózása, a jelenléti ív, a bűnjeljegyzék, a helyszínvázlat, a jelenlévő szakértők illetve szaktanácsadók nyilatkozatai. A nemzetközi szabványok előírják, hogy dokumentálni kell a kirendelésre és az előzményekre vonatkozó valamennyi adatot, megjelölve annak forrását. Ez jelentheti azt is (praktikusan), hogy minden ilyen információt EDR rádióon osztanak meg egymással a TIK, a nyomozók és a helyszínelő egység, majd mindez a forgalmazás hangfájlként kimentésre kerül. Ellenkező esetben feljegyzést kell készíteni ezekről is.

A fentiekben jelenléti ív alatt olyan iratot értünk, amelyen a szemlén részt vevők neve, beosztása, elérhetősége szerepel, illetve a szemlén betöltött szerepük is; azaz több bűnügyi technikus esetén melyik fényképez, melyik kutat nyomok után stb. Bűnjeljegyzék alatt olyan nyilvántartást értünk, amibe ott a helyszínen bejegyzésre kerül a felkutatott és rögzített bűnjel néhány jellemzője: száma, megnevezése, esetleg leírása, a felkutatás és

rögzítés helye. Ideális esetben a bűnjel ellátható a címet, dátumot, ügyszámot és bűnjel sorszámot tartalmazó vonalkódos vagy QR-kódos matricával; ennek megvalósulása esetén minden ilyen vonalkód két példányban kerül kinyomtatásra: egy kerül a bűnjelre (csomagolására), egy pedig a bűnjeljegyzék vonatkozó rovatába. (A csak digitális formában létező bűnjeleknél, például ujjnyomokról készült fényképfelvételnél értelemszerűen az első matrica megmarad.) A szakértők és szaktanácsadók nyilatkozata is olyan irat, ami tartalmazza a szakértő nevét, elérhetőségét, véleményének vagy nyilatkozatának folyószöveges leírását. Mindezekon felül azok a melléletek, amik ma is léteznek, például a halottvizsgálatról készülő úgynevezett „hatpéldányos”, vagy a kutyavezető által készített jegyzőkönyvek stb. természetesen megmaradnak.

A helyszíni szemle végeztével valamennyi kint kézzel készült anyag szkennelésre kerül illetve legépelésre az integrált ügyviteli rendszerbe, ahol megvalósul az iratkezelési szabályoknak megfelelő iktatásuk, irat-nyilvántartásba vételük stb. Az iroda komfort körülményei közt kerülnek feliratozott mellékletbe rendezésre a fényképfelvételek, készül – szükség szerint – számítógéppel alkotott helyszínrajz. Megtörténik a videofelvételek, a 3D-szkennelés eredményének stb. archiválása. És ami a legfontosabb: elkészül a helyszíni szemléről a jelentés (feljegyzés), ami tartalmazza az előzményi adatokat, a releváns egyéb adatokat, a helyszín általános leírását (tömören), a helyszíni szemle lefolyását, a bűnjelek rögzítésének pontos és szabatos leírását, a szakértők nyilatkozatainak összefoglalását, illetve a helyszín és a bűnjelek összefoglaló értékelését és értelmezését, megjelölve azokat a mérési és vizsgálati (objektív) adatokat, amin ezek alapulnak. Megjegyezzük, hogy a hitelességből semmit nem von le, ha nem csak egy verziót állít fel a szemléről készült jelentés, sőt.

A kész anyag (és a belé foglalt értelmező tevékenység) ellenőrzését tömegbűncselekmények esetén a (szakmai) vezető végzi el. Kiemelt bűncselekmények esetén mindenképpen több, azonos képzettségű és tapasztalatú munkatárs, részletes, alaposan indokolt feljegyzésben köteles ugyanezt megtenni.

A használt eszközök és módszerek kapcsán a különbségek egy része értelemszerű: tömegbűncselekményeknél nem lesz szükség halottszemlére, orvosszakértőre, vérnyom-elemzésre, lőirány-meghatározásra, tűzszerész helyszínelésre, tűzvizsgálatra, talajradarra, drónra, infra- vagy UV-fényképezésre, sőt általában még fémkeresőre sem. A daktiloszkópiai nyomrögzítési módszerek közül is elsősorban a fizikai módszerekre lehet szükség: porozás és nedves porozás. Térfogati nyomok rögzítése esetén gipsz- és szilikon öntvény készítése. Mikroanyag-maradvány rögzítése esetén a kaparás, celluxos letapogatás, esetleg a porszívó, illetve értelemszerűen a por összesöprése, folyadék felitatása. Biológiai anyagmaradvány rögzítésénél a mintarögzítő pálca használata, szagmaradvány rögzítése. Élő személy ujjnyomatolása.

Fémkereső, különleges (több fényű) kriminalisztikai fényforrás (ALS) stb. használata esetén felmerül a kompetencia, a kalibrálás és a validálás problematikája. Ezt a későbbiekben kifejtjük.

„Schrödinger helyszíne”

A tömegbűncselekmények és kiemelt bűncselekmények elhatárolása felvet egy másik problémát is, jelesül a helyszínelő egységek szintekre tagolását, a hatásköri problémákat. Jelen pillanatban területi főkapitányságok bűnügyi technikai osztályai (a továbbiakban: BTO) a Be. szerint megyei bírósági hatáskörébe tartozó bűncselekmények helyszínein végeznek szemlét, igazodva az ügyészségi és rendőrségi hatáskörhöz. A jelenlegi rendszer alapjait a huszadik század hatvanas éveiben rakták le, a maitól gyökeresen eltérő jogi és közigazgatási rend, társadalmi sajátosságok és bűnözési struktúra alapján. Lényegesen kevesebb bűncselekmény lévén a „komoly” helyszíneket általában mind a megyei technikák vitték, a járási kapitányságok valóban csak kisebb súlyú esetekkel foglalkoztak, ami nem igényelte a kor színvonalának megfelelő csúcstechnikát. Napjainkban azonban városi rendőrkapitánysági hatáskör a fegyverest kivéve összes rablás, a tízmillióس üzlet- és családház-betörések, az öngyilkosságok, sőt a gyakorlatban azok

a rendkívüli halálesetek, amelyek a szakértői vizsgálatot követően foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetésként megyei hatáskörbe kerülnek. A lehetséges anomáliákra álljon itt két elméleti példa.

Első iskolapélda: az álarcos rabló belép az éjjel-nappali élelmiszerboltba, konyhakéssel megvágja az eladó karját, majd távozik az átadott bevétellel. Ez egy városi hatáskörű bűncselekmény, a rendőrkapitányság helyszínelő és készenléti egysége vonul ki és végzi el a szemlét. Ha az álarcos rabló belép az éjjel-nappali élelmiszerboltba egy pisztoly alakú öngyújtóval, és utána távozik az átadott bevétellel, az megyei hatáskörű bűncselekmény, a főkapitánysági készenléti szolgálat bevonul, majd helyszínre vonul, és elvégzi a szemlét. Tisztán kriminalisztikai szempontból a két helyszín között túl sok különbség nincs. Elvileg a helyszíni szemle minőségében semmilyen különbség nem lehetne. Álszentséget félretéve, a valóságban az első helyszínre a városi helyszínelők érkeznek, általában egy nyomozó és egy technikus, szegényes felszereltséggel, potenciálisan harmadik-ötödik feladatként aznap. A megye lehetőségei ennél gazdagabbak, tipikusan két technikus érkezik, lényegesen jobb minőségű felszereléssel. (Arra itt most szándékosan nem térünk ki, hogy a hatásköri elhatárolási kérdésen, ti. a sértett felismerte-e, hogy a fegyver nem igazi, ideális esetben a helyszínen, rosszabb esetben telefonon megy a vita.)

Második iskolapélda: családon belüli erőszak, a férfi megkéseli feleségét, akit elszállít a mentő avval egy időben, hogy a kikerkező járőrök elfogják az elkövetőt. Ha a mentővel elvitt nő sérülése elsődlegesen „csak” súlyos, akkor a városé a puszta helyszín. Ha menet közben a sértett meghal, vagy kiderül, hogy a sérülés megnyitotta a testüreget, a puszta helyszín, amin e külsős tény semmit sem változtatott, a megyéé lesz. (Mondhatjuk, hogy a helyszín Schrödinger macskájaként ekkor egyszerre városi és megyés helyszín.) A kriminalisztikai feladat mindkét helyszínen ugyanaz. Az elvárt szakmai színvonal elvileg mindkét esetben azonos. (Arra itt most nem térek ki, hogy az első esetben keletkezett ügyet megkapja egy városi vizsgáló harmincadik vagy harmincötödik folyamatos ügyként, a második esetben keletkezett ügyet pedig egy megyei vizsgáló, harmadik vagy negyedik folyamatos ügyként.)

Általában a BTO munkatársai magasabban képzettebbek a rendőrkapitányságok bűnügyi technikusainál, utóbbiak viszont a nagyságrenddel több helyszín miatt nagyobb rutinnal rendelkeznek. A BTO mindig sokkal több eszközzel rendelkezik, ide értve a vegyszeres nyomkutatás lehetőségeit, egyes előpróbákat, a különleges megvilágító berendezéseket, sőt gyakorlatilag a videokamerát is. Ezek kezelésére a rendőrkapitánysági technikusok vagy ki sincsenek képezve, vagy ha kaptak is valaha képzést, gyakorlat nélkül az aligha vált kompetenciává.

A vertikális szempontú megkülönböztetés az anyagi büntetőjog alapján történik, és nem veszi figyelembe a helyszínek közti kriminalisztikai különbségeket. Lövési elváltozás nélkül a fegyveres rablás helyszíne semmiben nem különbözik a trükkös lopástól. Elszállított sértett esetén a testi sérítés helyszíne semmiben nem különbözik az emberölés helyszínétől. Egy halálos munkahelyi baleset helyszíne semmiben sem különbözik a halálos háztartási baleset helyszínétől; pedig ez utóbbi esetben az eljárási törvény is más. Az a betörés, ami egy ékszerboltban negyvenmillió forint lopási kárt okoz, vagy egy ismeretlen tettes által elkövetett „útonálló” jellegű erőszakos nemi erkölcs elleni bűncselekmény nehezen minősíthető „tyúkpörnek”. Nehezen fenntartható az a hozzáállás, amely szerint a városi technika a saját hatáskörébe utalt ügyekben egy darab jegyzetfüzettel és egy technikus táskával ellátja a tevékenységét. Látható, hogy nélkülözhetetlen lenne a tudomány és a szakma mindenkori fejlettségének és a gazdasági viszonyoknak megfelelő krimináltechnikai felszerelés teljességének bevetése egyes városi bűncselekmények esetében is.

A helyszínelő egységek horizontális elosztása sem a legkedvezőbb. Egyes kisebb rendőrkapitányságokon kis létszámú helyszínelő egység található csak, akik nem is adnak folyamatos szolgálatot, hivatali munkaidőn kívül csak készenlétet. Egyes rendőrkapitányságokon a kiképzett bűnügyi technikusokkal bűnügyi megkereséseket, nyomozás megszüntetés adminisztrációját, postázást stb. is végeztetnek. Egyfelől ez érthető a rendőrkapitányság szempontjából, ahol a munkateher mellett luxus lenne a bűnügyi szakembert nem foglalkoztatni; másfelől viszont ugyanekkora luxus a kiképzett bűnügyi technikust gyakorlatilag segédelőadói feladatokra

igénybe venni. Megint más rendőrkapitányságokon a magasabb létszám ellenére is túlterhelt az állomány, olyan sok helyszínt kell feldolgozniuk valamennyi váltásban.

Megfontolandó lehet a rendőrkapitánysági helyszínelő alegységek összevonása a megyei BTO-val. A BTO erőforrásait pedig úgy dekoncentrálni, hogy a megye területén bárhova eljussanak viszonylag rövid idő alatt. Ez azt jelentené, hogy egyes rendőrkapitányságokon nem feltétlenül lenne helyszínelő egység, azoknak a BTO (valamelyik dekoncentrált körletéből) kellene oda vonulniuk. Ez hasonló lenne a budapesti BRFK BTO „régións alosztályaihoz”; Baranyában lenne helyszínelő egység mondjuk Pécsen, Siklóson és Komlón; Somogyban pedig Kaposváron, Barcsra és Fonyódon (vagy Siófokon) stb. Természetesen ezeknél a dekoncentrált egységeknél emelt létszám lenne (azaz a példaként említett három-három egységnél dolgozna a megyében szolgáló valamennyi helyszínelő szakember). A jármű- és műszer-beszerzések, a fogyóeszközök biztosítása kevesebb felé aprózódna. Ha ma a kb. százhetven bűnügyi technikai egységnek nem szereznek be százhetven különleges fényforrást vagy kamerás drónt, az nem jelenti (felétlenül) azt, hogy hetven helyszínelő egységnek se szereznének be, vagy a húsz bűnügyi technikai osztálynak hármat-hármat. Nem volna elrugaszkodott elképzelés e dekoncentrált egységek többségét néhány éven belül saját kutyavezetőkkel ellátni.

Hogy a konkrét bűnügyi helyszínen milyen összetételű bizottság és milyen felszereléssel vonul, azt nem az anyagi jogi minősítés, hanem kizárólag a helyszín kriminalisztikai értelemben vett bonyolultsága, komplexitása határozná meg.

A helyszín feldolgozása

Ideális esetben a helyszín feldolgozását nem egyetlen nyomozó végzi, hanem szemlebizottság. A bizottság áll a bizottságvezetőből és legalább egy bűnügyi technikusból, kiegészülhet kutyavezetővel, szakértőkkel, szaktanácsadókkal. A bizottságvezetőt tehermentesítheti jegyzőkönyvvezető – ellenkező (és tipikus) esetben a bizottságvezető felel a szemlén elkészítendő

írásos anyagokért. A technikus feladata a rajzos, fényképes illetve mozgóképes dokumentáció elkészítése, a tárgyi bizonyítási eszközök felkutatása, dokumentálása, biztosítása, csomagolása és hitelesítése; illetve minden egyéb, a bizottságvezető által megjelölt tevékenység. Komoly, nagy helyszíneken a bizottságvezetőn kívül jelen van egyfajta helyszíni parancsnok, ügyeletes tiszt stb., aki a tényleges szemlén kívül az intézkedést irányítja; például eligazítja és beszámoltatja az adatgyűjtést, tanúkutatást végző nyomozókat, ügyel a helyszín zárására, biztosítására, a jogosult személyek akadálymentes közlekedésére, kezeli a sajtót és így tovább.

A helyszín feldolgozásának klasszikus felosztása statikus és dinamikus szakaszra történik.⁷⁰ Ebből a statikus az összkép rögzítése, a dinamikus pedig a kutatási és nyomrögzítési szakasz. Ugyancsak a gyakorlati tapasztalatok alapján indokolt lehet még az összkép rögzítés megkezdése előtt egy áttekintés, aminek során megszerezzük első benyomásainkat, hogy mivel is állunk szemben, és lehetőséget adunk magunknak a szemle megtervezésére. (Az áttekintés során is, szükség szerint, védőfelszerelést viselünk.)⁷¹

Az áttekintést követően, az összkép rögzítésének megkezdése előtt célszerű rövid megbeszélést tartani: ki mit látott, ki mit gondol. A bizottságvezető ennek figyelembe vételével határozza meg a szemle taktikáját, azaz a lefolytatás tényleges menetét és szereposztását. Ekkor dönt szükség szerint további erők illetve eszközök bevonásáról: több technikus, szakértő, kutyavezető, tűzvizsgáló, közművek szakemberei, munkagép, ásóval és láppal felszerelt közfoglalkoztatottak stb.

Ha rendelkezésre állnak az előzetes adatgyűjtés eredményei, azokat is célszerű valamennyi helyszínelőnek megismerni. Napjaink információs társadalmában, az okostelefonok korszakában fontos hangsúlyozni, hogy egyes tanúk a cselekmény lefolyását, előzményét stb. akár lefényképezheték, videóra vehették. Egyre elterjedtebbek a gépkocsikban használt menet-

---

⁷⁰ *Garamvölgyi Vilmos* (főszerk.): *Kriminalisztika – Általános rész*; Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya, Budapest, 1961., 350-372. old.

⁷¹ *Thomas Buckles*: *Crime Scene Investigation, Criminalistics, and the Law*; Delmar Learning, NY USA, 2007., 27-28. old.

rögzítő kamerák. Nyilvános helyeken gondolni kell a biztonsági kamerákra, térfigyelőkre, ezekkel ha magát a cselekményt nem is tudjuk visszaneézni, érkezési vagy távozási útvonalra következtethetünk.

Az előzményi adatok megismerése ugyanakkor nem vezethet az egyetlen verzióhoz ragaszkodó koncepciózus helyszíneléshez.

Fontos megjegyezni, hogy a statikus szakasz, azaz az összképrögzítés során a helyszín általános jellemzőiből levonhatók olyan következtetések, amik később egyrészt a jogkérdés megítéléséhez, tényállási elemek meglétének vizsgálatához szükségesek; másrészt később a részletek összességéből nem lenne kikövetkeztethető ez az összbenyomás. Ilyen lehet például következtetés az előre kiterveltségre, a különös kegyetlenségre, a célzatra vagy motívumra (az elkövető szubjektív okaira), az aljas indokra stb.

Az összkép rögzítése a helyszín meghatározásával, elhelyezkedésének megállapításával kezdődik. Ez például lakások esetén nem okoz gondot: utca, házszám, emelet, ajtó adata rendelkezésre áll. Külterületen sokszor nem ilyen egyszerű a helyzet. A helyszín elhelyezkedésének meghatározása történhet GPS segítségével, ami ma már telefonokban is előfordul. A közművek műtárgyai általában el vannak látva valamilyen egyedi azonosítóval, például a villanyoszlopok, ezek alapján is meghatározhatjuk a helyszínt. Ezek híján viszonyíthatunk állandó jellegzetes tereptárgyhoz is. A mindennapi használatra szánt, főleg a telefonokba épített GPS-ek pontossága néhány méteres, így célszerű ekkor is egy viszonyítási pontot (terep-tárgyat) kiválasztani, annak helyzetét meghatározni, és azt követően a helyszín elemeit ahhoz viszonyítani. Ingyenesen hozzáférhető a Google Earth alkalmazás, ahonnan szükség szerint kinyomtathatjuk a helyszín elhelyezkedését, akár berajzolt nyilakkal, feliratokkal segítve a tájékozódást.

A szemle megkezdésekor rögzíteni kell az időpontot, a napszakot, a megvilágítási és időjárási körülményeket, a forgalmi és helyszínről látási viszonyokat stb. A helyszín releváns méreteinek meghatározását is a statikus szakasz elemeihez soroljuk, de sokszor elegendő a szemle végén elvégezni. Az összkép rögzítésének elején célszerű a helyszínt változatlanul hagyni, például nyílászárókat eredeti csukott vagy nyitott állapotukban megörökíteni.

Az összkép rögzítését követi a helyszín átvizsgálása és a nyomkutatás. Ez mindig tervezett, szervezett és vezetett tevékenység. A helyszín átvizsgálása lehet teljes, illetve nem teljes. A teljes átvizsgálás objektív, de idő- és erőforrás-igényes. A nem teljes átvizsgálás a bizottság szakmai döntésin, a gondolati rekonstrukción alapul, azaz csak ott keres elváltozást, ahol a gondolati rekonstrukció szerint elváltozás keletkezhetett. Ezzel időt takarít meg, illetve a valóban releváns elváltozásokra koncentrál.

A tudatosan tervezett, szervezett és vezetett teljes átvizsgálás történhet a helyszín kisebb szektorokra bontásával és az egyes szektorok átnézésével; de történhet a kijelölt releváns elem (például holttest, robbanás epicentruma stb.) mint középpont körül spirálisan, kívülről befelé vagy akár belülről kifelé is. Ugyancsak történhet a helyszín szélétől másik széléig haladva, majd az első útvonallal párhuzamosan, de kicsit arrébb visszatérve, és így tovább („ökörszántás”).

Az átvizsgálás során a megtalált bűnjeltárgyakat vagy relevánsnak ítélt elváltozásokat számokkal, nyilakkal, zászlókkal stb. célszerű megjelölni, és azok elhelyezkedését fényképen, videon stb. is dokumentálni. A bizottságvezető dönti el, hogy hogyan számozza a bűnjeltárgyakat: egytől folyamatosan, vagy nyomcsoportonként alszámozva, vagy szektoronként alszámozva. Lényeg a világosság és a következetesség: a szemle leírásának, a fényképmellékletnek és a bűnjeljegyzéknek egymásnak megfeleltethetőnek kell lennie. A kérdésnek egyes bűnjeltárgyak szakszerű rögzítésekor az ad jelentőséget, hogy a bűnjelhez csatolni kell további „segéd-bűnjeleket”, az eredményes szakértői vizsgálat érdekében. Ilyen például szagrögzítés esetén a zavaró szag, elemi szálak rögzítése esetén a hordozó felületből biztosított textilminta illetve a szálhagyási tulajdonság becslésére szolgáló, indifferens helyről biztosított cellux. Ezek a „segéd-bűnjelek” voltaképpen nem bűnjelek, mert nem a bűncselekmény felderítése vagy bizonyítása szempontjából van jelentőségük, hanem a „valódi” bűnjelek megfelelő szakértői vizsgálatához. Előre meghatározott protokollra van szükség az ilyen rögzített tárgyak helyes dokumentálásához.

A helyszíni szemle statikus és dinamikus szakaszáról önálló tanulmányokat lehetne írni, azonban ebben a tanulmányban ennél mélyebben nem tárgyaljuk.

Még egyszer a teljességről

Összefoglalva és kiemelve a jogszabályok szemletevékenységet érintő rendelkezéseit, megállapítható, hogy két dolgot mindenképpen részletesen kell rögzíteni: a bizonyítás szempontjából jelentős körülményeket, illetve a tárgyi bizonyítási eszközök helyét, rögzítésük módját. De természetesen kellő részletességgel kell rögzíteni a szakértő/szaktanácsadó megállapításait, felvilágosítását; a jelen lévők indítványát stb. is.

Fel kell tenni a kérdést, hogy mit tekintünk a bizonyítás (itt kriminalisztikai, tág értelemben, tehát valójában felderítés és bizonyítás) szempontjából jelentős körülménynek? Nyilvánvalóan ilyenek a külön is nevesített tárgyi bizonyítási eszközök (tárgyak, felkutatott nyomok és anyagmaradványok), illetve a helyszín olyan általános állapota, ami felderítési szempontból fontos lehet (dulakodás nyoma vagy ennek hiánya például); vagy jellegeből fakadóan nem tárgyi bizonyítási eszköz, de tényállási elem kapcsolható hozzá (például bekerített-e a hely?).

Amin tehát szemleírás közben lehet takarékoskodni, és a tényközlést mintegy rábízni a fénykép- illetve videó-dokumentációra, esetleg helyszínvázlatra, az a helyszín általános leírása minden olyan tekintetben, ami nem közvetlenül kapcsolódik a megtörtént bűncselekmény felderítéséhez illetve bizonyításához.

Mik ezek? Nyilván lehetetlen elvi éllel előre leszögezni azokat a konkrét határokat, amiken belül egy adat mindenképpen fontos és amin kívül semmiképpen sem. A kerítés magassága és egyéb jellemzői döntő fontosságúak lehetnek, ha az elkövető a kerítésen át mászott be, vagy ha azt kell majd utólag megítélni, hogy az utcáról láthatta-e bárki a kerítésen belül zajló eseményeket. A gyakorlatban ezzel együtt is elképzelhető számtalan olyan eset, amikor a kerítés átmászása esetén sem lesz relevanciája a kerítés pontos leírásának, vagy a kerítés jellegeből adódóan a jellemzők nem relevánsak a betekintés szempontjából (például teljesen mindegy, hogy sövény vagy lécz, ha csak nyolcvan centi magas). Talán egyszerűbb megítélésűek

azok a helyiségek, ahol a cselekménnyel kapcsolatba hozható releváns elváltozások nem tapasztalhatók. Itt fontos nagyon komoly hangsúllyal leszögezni, hogy egy helyiség irrelevanciáját a bizottságnak vizsgálat után kell megállapítania, nem „ránézésre”; ezzel együtt egy megállapítottan irreleváns helyiség leírására egy rövid mondatnál többen talán valóban nem szükséges vesztegetni.

Ezeket az egyszerűsítéseket tehát nem lehet előre szabályok közé szorítani, azt rá kell bízni a bizottságra, ami erre képzett és tapasztalt szakemberekből áll; ők képesek lesznek eldönteni az adott helyszínen, jó szakmai lelkiismerettel, hogy mit és mennyiben írnak le, ha a fényképmellékleten vagy a videón úgymint szerepel.

A minőségbiztosítási szempontok

A helyszíni szemle minőségbiztosítása három pilléren nyugszik: a kompetens személyzet, a kalibrált eszközök és a validált módszerek.

A kompetencia tudás vagy ismeret igazolt alkalmazási képessége, illetve egyes esetekben igazolt személyes tulajdonság.⁷² Önmagában az iskolai végzettség vagy tanfolyam bizonyítvány nem igazol kompetenciát. A tanuláson kívül a kompetencia összetevője a tapasztalat és a rutin is. Mérése a gyakorlati munka megfigyelésén, illetve elméleti és gyakorlati vizsgafeladatokon alapulhat.

A kompetencia mellett rendkívül fontos a személyzet munkára való pillanatnyi, tényleges alkalmassága is. Minőségi munka elképzelhető a szemle megkezdésétől számított nyolc-tíz órán keresztül, hosszabb időn át azonban nem. A szemletaktikának alapvető eleme kell legyen az állomány rendszeres pihentetése, adott esetben a résztvevők váltása. Ezek a pihenők ragyogó alkalmat szolgáltatnak a tapasztalatok átbeszélésére, a (nem hangsúlyozhatjuk eléggé!) közös gondolkodásra.

---

⁷² ILAC G19:08/2014, 2.1 szakasz

A validáció vizsgálattal történő megerősítése és tárgyilagos bizonyítékokkal történő alátámasztása annak, hogy a meghatározott tervezett felhasználásra vonatkozó különleges követelmények teljesülnek.⁷³ Ez korántsem triviális feladat, gondoljunk arra, hogy például ondó keresésére validáljuk a Handscope kriminalisztikai fényforrást; ebben az esetben a nyom jellemzői és a hordozó felület jellemzői (mint változók) mentén kell megbecsülni a keresés korlátait, annak pontosságát, mérési bizonytalanságát, a felkutatható anyagmaradvány mennyiségi és minőségi küszöbét, a módszer szelektivitását stb.⁷⁴

„A kalibrálás azoknak a műveleteknek az összessége, amelyekkel (meghatározott feltételek mellett) megállapítható az összefüggés a mérőeszköz vagy a mérőrendszer értékmutatása, illetve a mérendő mennyiségnek mértékkel vagy anyagminta által megtestesített, vagy használati etalonnal megvalósított (helyes) értéke között.”⁷⁵ A helyszíni munka során nagyon sok eszköz kalibrálására lehet szükség, nem csak a hétköznapi ételemben vett mérőműszerek esetében. Digitális fényképezőgépek fehéregyensúlyától kezdve a lézerszkenneren át a kriminalisztikai fényforrásokig, a GPS készülékektől az elektrosztatikus pornyom készleten át az előpróbákig.⁷⁶ A szemle során használhatunk előpróbákat egyes anyagmaradványok vizsgálatára (vér, ondó, robbanóanyag, kábítószer stb.), ami elősegíti a nyomrögzítés szakszerű tervezését. Az előpróbák használata során tehát azt kell észben tartani, hogy az egyes előpróbák produkálhatnak olykor hamis pozitív reakciót is, bizonyos anyagmennyiség alatt nem működnek (hamis negatív reakció), illetve más későbbi vizsgálatokat ellehetetlenítenek vagy aránytalanul megnehezítenek. Ezt a szemletaktika megtervezésekor, a nyomrögzítés taktikájának, sorrendjének megtervezésekor figyelembe kell venni.

---

⁷³ ILAC G19:08/2014, 2.22 szakasz

⁷⁴ ILAC G19:08/2014, 3.10 szakasz

⁷⁵ <http://mkeh.gov.hu/meresugy/hasznos/kalibralas> (2017.10.11.)

⁷⁶ ILAC G19:08/2014, 4.4.5 szakasz

A bizottságvezetők?

A személyzet kompetenciája tehát megkerülhetetlen. A legjobban kalibrált fémkeresővel is csak az fog megfelelően dolgozni, aki a fémkeresőt valóban, a gyakorlatban is tudja használni. A kriminalisztikai fényforrásokkal ugyanez a helyzet. Visszautalunk a tanulmány elején fejtegetett, szintekkel jellemezhető megismerésre: a szakértő szem észreveszi azt, ami felett a laikus szeme átsiklik.

A megfelelően kiképzett, rendszeresen továbbképzett és gyakorlatban rutint szerzett bűnügyi technikusokat mégis olyan bizottságvezetők irányítják sokszor, akiknek nincs meg a helyszíni szemlére és a krimináltechnika vonatkozó különleges szakismerete. Ez a huszadik század hatvanas éveiben rendben is volt így; az akkori felfogás szerint a kriminalisztika a büntető eljárásjog segédtudománya, így a büntető eljárásjogban jártas nyomozó segédje volt a fizikai cselekményeket (fénykép, csomagolás) végrehajtó technikus. A világ azonban nagyot változott azóta és benne a kriminalisztika is. A természettudományok betörték a bűnügyi helyszínre, sokrétű és változatos nyomrögzítést tesznek lehetővé, ami egyre inkább specializált szakembereket igényel. Az elv azonban még mindig változatlan: elméletileg a bizottságvezető dönt arról, hogy mi a bűnjel, illetve hogy hol kell további bűnjeleket felkutatni. Ezzel nem lenne semmi probléma, ha a bizottságvezetőtől is megkövetelnénk azokat a speciális kompetenciákat, amik e szakterület műveléséhez kellenek.

Ez azonban nincs így. Szemlebizottságot vezet és szemlét ír az ügyfel dolgozó nyomozó, havonta többször is, amikor rá kerül a sor a váltásban. Szélsőséges esetben gazdaságvédelmi nyomozó vagy elemző-értékelő tiszt kényszerül szemlét írni, bizottságot vezetni. Országosan a bizottságvezetőket teljesen más alegység szakfelügyeli, mint a bűnügyi technikusokat (és megint másik a kutyavezetőket). Létezik „bizottságvezetői képzés” a rendőrségen belül, de a szemlebizottságot vezető nyomozók többsége azt nem végezte el; vagy ha el is végezte, továbbra is havi egy-két alkalommal ad helyszínes szolgálatot.

Minőségi munka csak úgy képzelhető el, ha a technikusok és a bizottságvezetők is relatíve profiltisztán, egy alegységnél, egységes szakfelügyelet alatt látnának el szolgálatot.

Ehhez természetesen a munka folyamatában is komoly változásokra van szükség. Ezek közül a legfontosabb a bizottságvezető és a bűnügyi technikus merev szétválasztásának megszüntetése. A bizottságot az vezeti, akinek ehhez a legmegfelelőbbek a kompetenciái. Az, hogy emellett adott esetben ő felel az ujjnyomkutatásért a helyszínen, vagy akár a fényképezésért, az egy másik dolog. Ehhez értelemszerűen drasztikusan le kell csökkenteni és meg kell osztani a szemle során végzett adminisztrációt; jelen pillanatban a bizottságvezetőnek minden erejét, idejét és figyelmét leköti a jegyzőkönyvezés, a bizottságot ténylegesen vezetni (nota bene: együtt gondolkodni!) nincs sem ideje, sem energiája. A tanulmányban korábban (a „vétségi eljárás” pontban) felvázoltuk egy újfajta dokumentációs módszertan lehetőségét; meggyőződésünk, hogy azt alkalmazva a bizottság egyetlen tagjának sem köti le a teljes figyelmét a dokumentáció, a helyszíni munka rovására. Azaz: a helyszín általános leírása a lehető legrövidebb, az ismertetés a fényképek és a video feladata. A jegyzőkönyv része a bűnjelek jegyzéke, amit a bűnjelet ténylegesen rögzítő személy vezet. A jegyzőkönyv része a szakértő nyilatkozata, amit maga a szakértő ír le. És így tovább.

A párhuzamos eljárások és rendkívüli körülmények

A bűnügyi helyszínelőkön kívül szemlét végeznek bűnügyekben a baleset-helyszínelők, a NAV egységei és a tűzszerész helyszínelők is. Tűzesetek helyszínén a büntetőeljárás szerinti szemle mellett fut a katasztrófavédelem tűzvizsgálóinak Ket. (Ákr.) szerinti szemléje. A korábban már említett Interpol DVI nemzetközi standardok szerint folytat helyszíni munkát tömegszerencsétlenségek esetén. Számtalan államigazgatási szerv ugyancsak végez szemlét a Ket. (Ákr.) szerint.

Ezek a párhuzamos eljárások legalábbis együttműködési megállapodásokat és együtt gondolkodást igényelnek. Egy robbantással és lövöldözéssel elkövetett terrortámadás helyszínén szükség van klasszikus bűnügyi helyszínelésre, az Interpol standardoknak megfelelő DVI helyszínelésre, és a többnyire minősített (titkos) módszertani útmutatókra épülő tűzszerész helyszínelésre. Hogy ezek a szemlék egymás után, vagy egyszerre (szektoronként egy-egy vegyes biztosságban) dolgozzanak, vagy hogy összegésében ki, mit és hogyan dokumentál, jelöl és rögzít. Nos ezekre előzetesen szilárd protokollt alkotni valószínűleg nem lehet. Megfelelő képzéssel, kompetens személyzettel, egymás módszereinek és módszertanának ismeretével, egészséges kíváncsisággal és szakmai alázattal azonban kialakítható olyan légkör, amiben éles bevetés esetén a konkrét helyszínhez való alkalmazkodás zökkenőmentesen történik.

Ugyancsak együtt gondolkodást és együttműködést igényelnek a vegyi, biológiai vagy nukleáris balesetek illetve támadások helyszínelésével kapcsolatos feladatok. Normatív szabályozás és módszertani anyagok kidolgozása szükséges a fertőző anyagok rögzítésére. Speciális védőruházatban, a fertőző vagy sugárzó helyszínen tényleg csak a legszükségesebbek dokumentálására szorítkozva kell lefolytatni a helyszíni szemléket.

Tegyük fel, hogy a terrortámadás eszköze egy tégely, biológiai fegyverrel fejlesztett (weaponized) baktériumspórákkal szennyezve. Ennek már a szakszerű és biztonságos rögzítése sem triviális. Megfelelő légmentes és biztonságos csomagolás esetében ráadásul még nem jutunk közelebb az elkövető személyekhez. A bűnjelbontás, további nyomkutatás a Szakértői Központban viszont újabb biológiai katasztrófát okoz, amit követően mentesíteni kell a bontóhelyiséget stb. A helyszíni rögzítés problémája ugyanez: a mintarögzítő pálcán nem csak esetleges elkövetői DNS lesz, hanem baktérium is. (Szagrögzítő textilről nem is beszélve.) Nyilván egyeztetni kell annak felmérésére is, hogy potenciálisan fertőző mintarögzítő pálcák vagy bűnjeltárgyak vizsgálatát például a genetikus szakértők vállalják-e, arra van-e lehetőség.

Ideális esetben a megfelelően csomagolt fertőző bűnjelkelet folytatólagos szemléjét, részletes dokumentálását, azokról esetleg a mintarögzítést, ujjnyomkutatást és fényképes rögzítést stb. mikrobiológiai laboratóriumban

kell (vagy lehet) elvégezni. Ehhez együttműködési megállapodásokra van szükség; megfelelő laboratóriumok rendelkezésre állnak Budapesten az Országos Epidemiológiai Központban, illetve Pécsen a PTE Szentágotthai János Kutatóközpontban.⁷⁷

Az MTA Energiatudományi Kutatóközpont Atomenergia-kutató Intézete rendelkezik olyan törvényszéki laboratóriummal, ahol sugárszennyezett bűnjeltárgyak vizsgálata elvégezhető.⁷⁸ Rendelkeznek továbbá mozgólaborral a sugárzó anyagok helyszíni felkutatása, azonosítása, csomagolása céljából.⁷⁹

Jogorvoslati lehetőségek a szemle kapcsán

Az új Be. lehetőséget biztosít a határozat elleni panaszra.⁸⁰ Azt a törvény nem mondja ki, hogy a szemlét határozattal kell elrendelni, sőt a határozatok felsorolásában a szemle elrendelése nem is szerepel, csak a szemlén való részvételre kötelezés.⁸¹ Azonban a törvény lehetőséget ad bizonyítási eljárás elvégzésére határozat nélkül is,⁸² a szemle pedig bizonyítási eljárás.⁸³

Figyelemre méltó továbbá a törvény 194. § (5) bekezdése, ami szerint a szakértői vizsgálattal okozott kár után kártalanításnak lehet helye.

Álláspontunk szerint a szemle ténye ellen is nyújtható be panasz, továbbá módja ellen is, és ez utóbbi esetén a szakértői vizsgálat által okozott károk megtérítésének kötelezettségét a szemlén okozott károk tekintetében értelemszerűen alkalmazni kell.

---

⁷⁷ http://szkk.pte.hu/hu/kutatocsoportok/molekularis_biologiai_klaszter/virologiai_kutatocsoport (2017.10.11.)

⁷⁸ <http://www.energia.mta.hu/hu/content/nuklearis-torvenyszeki-laboratorium-nemzetkozi-atomenergia-ugynokseg-egyuttmukodesi> (2017.10.11.)

⁷⁹ <http://www.energia.mta.hu/hu/content/mozgolabor-es-mobil-szakertoi-keszenleti-csapat-nuklearis-anyagok-felderitesehez> (2017.10.11.)

⁸⁰ 2017. évi XC tv. 369. § (1)

⁸¹ 2017. évi XC tv. 362. § (1) 20.

⁸² 2017. évi XC tv. 368. § (1) a.)

⁸³ 2017. évi XC tv. 206. §

A szemléről a közelmúltban született, korábban is hivatkozott disszertáció a szemle kapcsán a jogorvoslatokról egyáltalán nem tesz említést. Egyedül az arányosságról beszél, méghozzá úgy, hogy „*egy kisebb értékre elkövetett csalás esetén nem indokolt egy daktiloszkópai nyomtöredék miatt az antik bútor releváns felületének kifűrészelése. Ugyanez egy emberölés helyszínén szakszerű és arányos eljárásnak minősül.*”⁸⁴ Ezt vonakodunk elfogadni. A bizottság vigyen magával adekvát felszerelést vagy szállíttassa laborba az antik bútort egészben. A lakás (és a bútor) tulajdonosától talán nem érzéketlenség ennek elvárása, ha – a példa kedvéért – a bérlőt meg is gyilkolták. Ha a bizottság nem vitt magával megfelelő felszerelést, vagy nem képes a bútort állagsérelem nélkül a laborba juttatni, akkor tartozzon kártalanítással az általa okozott kárért. Mivel itt jogszerűen okozott kárról és kártalanításról van szó, nézetünk szerint az bűnügyi költségként kezelhető. A jövőben akár (felelősség)biztosítás megkötése is ésszerű lehet, mert várható a jogtudat és a jogérzékenység ilyen irányú fejlődése – és nem mindig a sértett (érdekelt) tulajdonában okoz kárt a szemle.

A szemle ténye ellen lehet helye panasznak, ha a szemle nem volt indokolt, vagy az indokolt szemle az indokoltnál több vagy nagyobb jogkorlátozást eredményezett. A helyszíni szemlét köteles tűrni a helyszín tulajdonosa és birtokosa. Egyes esetekben akár a nyomrögzítés, akár az élet- és vagyonbiztonság megkövetelheti például egyes közművek kikapcsolását vagy a megrongálódott közmű javítása a nyomrögzítés érdekében késedelmet szenved. Ez egy határig nyilván eltűrhető, egy határon túl azonban nem. Például egy társasházban egész napra kikapcsolni az áramellátást úgy, hogy egyébként egy óra áramszünettel is meg lehetne oldani a feladatot, megfelelő szervezéssel; ez adott esetben nem csak kényelmetlenséget okoz, hanem például a mélyhűtők leolvadásával komoly kárt is. Ugyanez vonatkozik a lakók kiterelésére, a közút, vasútvonal lezárására stb. Ezekben az esetekben nagyon gondosan kell mérlegelni a szemle biztosítása érdekében a vértlen kívülállónak okozott kár vagy kényelmetlenség szükségességét.

---

⁸⁴ *Gárdonyi Gergely: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban; doktori értekezés, Győr, 2017., 82. old.*

Ezt a szemle taktikájának, a nyomkutatás és nyomrögzítés sorrendjének meghatározásakor messzemenőig figyelembe kell venni.

A szemle indoklásának kérdéshez pedig mindössze egy gondolatébresztő megjegyzést fűznénk. Az Egyesült Államokban, ha a magánlakásban emberölés is történik, oda a helyszínelők csak bírói engedély birtokában léphetnek (ez a „search warrant”, a népszerű fordításban „házkutatási parancs” vagy engedély). Mert a magánlakás integritásához, a magánélet szentségéhez, a magántitkokhoz fűződő emberi jog főszabályként megelőzi a bűnüldözési érdeket, a bíróságnak megfelelően indokolt beadványra reagálva kell engedélyeznie a hatóság magánlakásba lépését még emberölés esetén is. Ehhez képest hazánkban a magánlakás tulajdonosának a szemlét túrnie kell; még egy indokolatlan szemle esetén is lakásának valamennyi helyiségéről fényképfelvételek készülnek, azok feltöltésre kerülnek az integrált ügyviteli rendszerbe. Holott a releváns bűnjelet fényképfelvételek nélkül, házkutatás keretében is fel lehetett volna kutatni.

Lezárás helyett

A helyszíni szemle tudományos alapokon álló megismerő tevékenység, sajátos módszertannal. Kereteit valóban az eljárási jogszabályok jelölik ki, irányát a jogi célok adják. Tartalommal a szak-természettudományok eredményei, az egyes releváns társadalomtudományok (pszichológia, szociológia, nyelvészet stb.) és magának a kriminalisztika tudományának az eredményei töltik ki. A jogszabályi keretek mellett, egy másik dimenzióban a kriminalisztikát átszövi a minőségbiztosítás (eszközök kalibrációja, módszerek validitása, személyzet kompetenciája, a minőségirányítás akkreditálása), a környezetvédelmi és munkavédelmi szabályok; ideális esetben a menedzsment-szemlélet és a költséghatékonyság eszméje.

A minőségbiztosítás uralkodó paradigmává válásának éppen a tanúi vagyunk. Az európai együttműködés és együtt gondolkodás folyamatos.

Napjaink sajnálatos kihívása a terrorista cselekmények nyomán előálló tömegszerencsétlenségek; illetve a vegyi, mikrobiológiai vagy nukleáris terrortámadások vagy balesetek. Ezek helyszínein nem kizárólag bűnügyi

helyszínelők dolgoznak; a bevált helyszínelő protokollok nem elégségesek a helyszín feldolgozásához, illetve a releváns bűnjelek pusztá kezelése is meghaladja a bűnügyi rendőrség kompetenciáit.

Az új eljárásjogi törvények megoldanak néhányat a helyszíni szemle anomáliái közül, míg más problémákat érintetlenül hagynak (például külföldi szakértők igénybe vételének lehetősége).

A tanulmány elkészítésére a szakterület iránti elkötelezettség indított bennünket.

Paul Kirk hat és fél évtizedes gondolatával zárva: *„A tárgyi bizonyíték nem lehet téves. Nem vall hamisan, nem hiányzik teljesen. Csak az értelmezése hibázhat. Csak az emberi hiba a felkutatásakor, a vizsgálatokor, a megértésekor veheti el az értékét.”*⁸⁵

---

⁸⁵ Idézi az ENSZ: Crime scene and physical evidence awareness for non-forensic personnel; https://www.unodc.org/documents/scientific/Crime_scene_awareness__Ebook.pdf (2017.10.11.)